

Cesti-Kirjameeste-Seltsi Toimetused Nr. 19, a.

Looduse lood lastele.

Jutu kombel kirja pannud

Paul Andritz.

Laste kirja-kogu

I. anne.

Tartus, 1877.

Trükitud H. Laakmann'i kulu ja kirjadega.

Looduse lood lastele.

Jutu kombel kirja pannud

Paul Andritz.

Laste kirja-kogu

I. anne.

Tartus, 1877.

Trükitud G. Laakmann'i kulu ja kirjadega.

Printed and Published by the Government of the Republic of Finland

Journal of the Finnish Literature Society

Volume 10, No. 1

1877

Published for the Society. — Helsinki, 10. August 1877.

Journal of the Finnish Literature Society

1877

1877

Printed and Published by the Government of the Republic of Finland

Gesjõna.

Gesti kirjawara on weel wäike küllalt; aga iseäranis puuduwad õpetlikud jutud (lood) lastele. Tõistes keeltes antakse terwed ajalehed laste tarwituseks wälja, mis sees lapse waimule parajat toitu nii wormi kui fisu poolt pakutakse. Gesti lapsed lakkugu sõrmi, neil ei ole pääle kooli lugemise raamatu midagi sellesarnast.

Nõnda aga ei tohi asjad edasi minna. Siin pakun ka Gesti lastele ühe raamatutese, mis neile tululikuks aja wiiteks, aga ka ühtlase waimu äratamiseks ning filmade ja kõrwade teritamiseks peab olema. See eeskehtaw raamat on „Franz Wiedemanni laste kirja kogu“ järele 8 kuuni 14 aastaliste lastele kirjutatud. Peaks ta laste liigis lahket wastu wõtmist leidma, siis saan mina ennenimitatud Wiedemanni ja tõisi mõnisaid laste kirjanikkusid abiks wõttes terwet kirjafogu ka Gesti lastele nuretsema.

Mine siis raamatutene lahke laste hulka nii kodusse kui karjamaale neile neid lugusi elule äratama, mis loodus iga päew jutustab!

Raamatu kirjutaja.

Mullatükk.

Jää seisma, armas laps, ütles mullatükk, ja waata mind diete! — Kui ma oleks lõhnaw lill, ehk hiilgaw mardikas, ehk mõni kirju liblik, siis ei oleks küll minul tarwis sinule seda hüüda. Ma olen aga paljalt waene mullatükk, keda tuhanded inimesed tähele ei pane ja palju päälegi põlgawad. Aga jää seisma, armas laps, ja waata mind diete, ka mina olen sinu waatamise wääriline. Ka mina olen imekspanemise wäärt Looja käte töö!

Sina ei näita seda uskuda tahtwat, sest et mina näutu ja lihtlabane olen ja et ehk wahest sind weel keegi ei ole õpetanud mind tähele panema. Kuule siis, ma tahan sinule oma lugu jutustada.

Sina tääd, kui sa koolis oled tähele pannud, pühast kirjast, et alguses muud midagi ei olnud, kui wesi. „Zumala Waim,“ seisab kirjas, „lehwitas wee pääl.“ Selle wee sees ujusin ka mina ümber. Aga mina ei olnud siis weel mullatükk, waid paljalt minu wäikesed kuulijarnased jaukesed oliwad need rändajad.

Sääl ütles Zumal: „Wesi kogugu taewa all isekohtadesse, et kuiwa maad nähakse!“ See sündis. Wäikesed kuulikesed kogusiwad kokku ja mina — mullatükk — olin walmis. — Dmmeti mitte üksinda mina, waid arwamata milljoonid saiwad minuga ühtlase walmis. Sellest filmapilgust oli minul ka otjus käes, mis minu töö ja toimetus on.

Sa saad imekspanema, mu laps, kui sa kuuled, mis tähtsad asjad minul maailmas ajada on. Sa jah, seda ei arwa sina küll minust näha wõiwat, sest et minu kuub tume on, minu kogu üsna näutu. Ka ei ole mina palju suurem, kui inimese rusikas. Minu kodumaa on lai, päratu, paljas põld ja ka siin sõtkutakse mind sagedaste

jalgadega. Ja siisgi ei võits sina ega ükski inimene, ei võits üleüldlikult midagi, mis elab ja liigub taewa all ja maa pääl, ilma minuta olla. Mina ja minu wennad on kõige loomade ja loodasjade toitjad. Mina ütlen seda uhkusega, sest et keegi ei pea oma walgust waka alla peitma.

Itka ei taha sina weel sellest hästi aru saada ja on näha, kui puuduks sul alles tarwilik auustuse tundmine minu wastu. Noh, kuule edasi!

Waata, sääl tõisel pool seisab ilmatu suur tammepuu, millest teie inimesed enesele põletuse puid, laudu, pinki, kappi, ukki, laewu zc. walmistate. Kaewa labidaga diete tamme ligidalt — ja — mis pääl ning mille sees seisab tema? Mis kaewad ja wälja? — Mullatiikka! — Mullatiikkidest imewad tamme juured seda toidust, seda tugewust, millega ta omad wägewad oksad wälja sirutab, nõnda et ta kuninglikus kõrguses iga rahwale tugewuse täheks wõib olla.

Sääl lõunapool seisab mooruspuu pööšas oma wärskte halja oksadega, millest sina oma kooli lugemise raamatus oled lugenud. Waata terasemalt jenna! Üks näutu rööwikas, kes teile siidi kaela- ja päärätikute tarwis kojub, istub sääl pääl ja toidab ennast noortest, õitsewaist oksadest. Kaewa pööša juured wälja ja sina leiad, nemad on mullatiikkide sees, kust nad seda toitwat wedeliku wõtawad, mis taimne sees ennast selleks imelikuks olluseks ümbermuudab, et ta wäikesele kunstnikule wõimalikuks teeb, würistiisid ja rikkaid uhke riietega ehitada.

Sääl liigub lina warreke tuule käes, see taimene, millest teie inimesed oma lõnga kedrate, oma lõuendit kojute, mis niisama hästi keisrit kui kerjajat katab. Millest kasvab wäikene ime haljas lina warrekene wälja? — Katsu järele! — Mullatiikkist!

Waata edasi, armas laps! Siin on wilja põld, ühel pool ohatalsed odra- tõiselpool rasked ruffipääd. Lai wäli on wiljaga kaetud, millest teie inimesed need toidunõuud muretsete, mida teie iga päew suure Looja käest palute, kui ütlete: „Meie igapäewast leiba anna meile täna päew!“ Kumarda maha! Ütka käsi wilja sisse, lahuta kõrred ühest, nõnda et sa põhja pääle wõid waadata. Noh, mille pääl seisawad need tuhat ja tuhat kõrt? —

Mullatiiki pääl! Mullatiikk on neid sünnitanud, suureks imetanud ja kolmekümne- ehk kuuekümne- ehk sajafordse seemmeteradega ehitanud.

Kuula! Kas ei olnud kella helin ja krapa (lehma loki) kabin? — Ta kõlab jäält aasa päält. Sääl liiguvad lehma loomad, kes teile inimestele piima, wõid, liha, nahka zc. annawad. Tiikk maad eemal lööwad lamba talled lusti, kellest teie kasufaid ja willu mõnesuguse riiete tarwis saate. — Millest toidawad ennast kõik need loomad? — Sina tääd seda ammu. Rohi, hein, risthein ja mõnesugused taimed on nende toit. Müüid aga mine senna ja waata, mille pääl kõik need taimed seisawad. Igaüks nendest idaneb mullatiikist

Kas usud müüid juba, mu laps, et ilma meieta üksigi elu kesta ei wõi?

Agaga need ei ole ammugi weel mitte kõik minu tööd ja teenistused. Kuula edasi! Võta mind, mullatiikki, ja ehk weel kolm ehk neli minu sarnast senna juurde ja pane meid koos lilli potti. Sellepääle võta üks reseedea seemmetera, usalda aga meid ja mõne nädala järele wõid oma ninakese lõhnawa reseedea warrekese ligi hoida ja magust lõhna muusutada. Kui reseedea on ära õitsenud ja ära närtsinud, tõmba ta wälja ja kaewa meeste üks lefko (lehwkoi) seemne terake taimetuhka. Müüid kannata kuus kuni kahetja nädalat ja sa wõid jällegi muusutada ja nimelt ilusa lefko õilme külles, mis salajalt meie kunsttöö toast on tõusnud.

Rõnda wõiks sina iga seltsi lilli seemne terakesi üksikult meie sülle puhkama panna ja ikka jälle saaks tõised ja nimelt need lillid elule äratatud, mille seemne sina maa sisse oled matnud. Kas see ei ole imelik ilmutus?

Agaga mitte üksinda lehkawa lille ei sünnita meie ilmale, waid ka mitmet sugu puud. Mata õunapuu seeme mulla sisse ja pea saab õrn õunapuukene, kui ka alguses paljalt kahe wäikesega lehekeselega, üles tõusma. Bane pirni tera mulla sisse, ei kesta kaua, kuni uue puukese ilmumiseni. Peida pähtel sellesamma maa sisse ja warsti wõid sa noort puukest näha. Anna meie sülle üks õhuke kuuse seemneke ja pea wõiwad ju silmad halja õrna õkaste

päale waadata. Meie juures saab see sõna: „Mis inime külm, seda tema ka lõikab,“ diete täieste tõeks.

Küüd on kewade. Tuhanded lillikesed õitsemad laial wäljal. Tuhanded rohukesed ja kõrred kasvawad aedades ja aasjade pääl. Pea on lumi ja siis tuleb sügise, kes maal ilusa halja kuue seljast maha ja halli asemele ajab. Kui teie inimesed jell ajal mägede ja wäljade pääl jalutate, siis kaebate, et kõik nõnda päratu, ilma iluta olla.

Enna sündimise päew peab homme pühitsetud saama. Tütarlapsed õitwad metsa ääredes ja madalikkudes, kas kusgilt weel wärskid lille wanikut- punuda leiaks. Aga nad õitwad ilmaasjata. Villide ladwad on närtsinud ja kõrred kareda sügise tuulest murtud.

Sügise kannul käib talw. Tema raudse riide all sureb ka kõige wiimane haljas heinake. Hoolimata katab ta üle terve maa oma surmasärgi.

Jõulud on möödas. Weel wiibib lumi ja jää nii mägede pääl kui orus. Küll oli pakk, tuuline, tuifune talw! Teie inimeste sees ärkab aegamööda igatsus kewade järele. Lapsed waatawad ära sulanud akende läbi wälja wana armisa mängu platside pääle, ojakese sammaldanud kaldade poole ja meelepäralise metsa. Tütarlapsed hüüwad: „Oh et sinilillid, kurekatlad ja kullerkupud juba õitsemawad!“ Mednik ütleb: „Kui juba lumi ära lähaks, siis paneks kapsad ja kaalikad kasvama!“ Põllumees puhkab: Põhk on otjas! Kui ommeti juba kewade käes oleks, et weisid wälja wõiks lasta!“

Nõnda soowiwad kõik inimesed, et kewade seda jälle tagasi tooks, mis süüalune sügise ära oli wiinud. Aga ühelegi inimesele ei olnud sügisel meele tulnud, ka mõndagi metsa lillikest ehk tillu taimikest talwe kareda külma eest kaitseada. Meie nullatükid oleme selle eest muretsenud. Meie oleme nende õrna taimikeste juuri ja weel palju õrnemaid idusi ja urbe kardetawa külma eest omas soojas põues pidanud, neid oma rinna najal puhata lastnud, et nemad, kui Looja hääl neid oma pehme kewadise õhuga äratab, ärkada ja uut elu algada wõiwad.

Aga meie ei kaitse mitte ükshinda mitu milljooni taimikest külma talwe eest, waid ka weel äraütlemata palju piljooni pisukest loomakesi ja tuhandid tolmus tantšijaid

elukaid. Kui see raudne röövel ligineb, siis põgenewad kõik need waglad, mutukad ja tõised elukad eluwäljalt meie riiki pelgu-paika; seda on neile nende Booja juhatanud. Nad täädwad kõik väga hästi, et nad meie süles julget ja rahulikku hingamise aset pitkaks talwe imeks leiawad. Oh kõige targem ja kõige wägewam Sumal!

Mina ja kõik minu wennad wõtawad ka ütle mata hää meelega neid pisukesti põgenejaid oma hoole alla, ja ei küsi ei passi ega asemeotsimise kirja järele. Meie täame, nemad saawad waenlastest tagakiusatud ja tarwitawad kaitsekohta ja sellepärast teeme neile ukseid ja aknad lahti. Oma elu ea sees olen mina juba tuhandid peitnud.

Sa peaksid aga nägema, mu armas laps, misjugu ne rändamine, jooksmine ja põgenemine on, kui esimesed tor mid tähte annawad, et wana talwe kuningas raudse sõa-riistadega tulemas! Pea tuleb üks waene waglakene, waewalt tolmukese suurune, kartes, karates ja puurib, pelgu-paika otsides, ennast minu sisse! Pea tuleb mõni mardikas minu ukse ette, koputab külge, nagu wiisakas kombe nõuab, ja paneb omad munad minu loaga minu sooja tuppa. Kui munadest tõugud wälja tulewad, siis luban mina neid natuke mulda lahti murda ja sellest enesele wäikese majakese ehitada, (mida teie inimesed tupeks hüüate) ning nii kauaks enese juurde jääda, kuni lausa taewa all päike lume põgenema paneb.

Ka mõni selts liblikuid ja wõrgu wedajaid leiab minu juures lahkelt wastuwõtmist, ja rahuga wõiwad nad oma perekonnaga pitkal talwel puhata. Kui sa aga enne kewade algust tahaks waewaks wõtta wäikest põllu pinda läbi kaewada, siis saaks sa mõnda tõuku ja mõnda tuppe leidma, kes kõik terwise juures suurt ülestõusmise hommikut ootawad.

Baata, laps, et minul juured tööd teha ja kõrged kohused täita on! Iga aasta pean uusi taimesi ülesajama, toitma, kaswada ja jigineda lastma. Selleks läheb aga, nagu sa isegi aru saad, suurt, väga suurt jõudu tarwis. Sinul ei ole sellepärast mitte tarwis imeks panna, kui ütlen, et minul jõud mõni kord otsas on ja wäsinus pääle kippub. Inimesed, arwan mina, ei wõi sellepärast ka mitte paljuts ega pahaks panna, kui ma neilt ootan, et nad

mind mõne aasta järele natuke puhata lasewad, ehk minule midagi teha karastamiseks ja jõuu jätkuks jagawad. Kui nad seda mitte ei tee, waid aga ikka üksi minult saada tahawad, aga ei millalgi minule ka midagi anda igatse, siis ei tohiks nemad tõeste mitte selle üle pahandada, kui mina pärast üsna jõutumaks lähen ja neile wähe saati annan ehk ka neid täieste tühjalt jätan. Sellest täab juba mõnigi ihne põllumees, kes muud ei taha, kui üksi saada ja jälle saada, lookese laulda. Ta imeteleb ja katub kulla tagant, et tema põllud aast' aastalt wähem wilja kanna- wad ja tema sääl juures päew päewalt waesemaks jääb. Siiud aga oli tema enese juures, sest tema tahtis üksinda midagi saada, aga ei midagi anda!

Omas nõudmistes olen mina wäga paras. Kui ma üks kord olen ärawäsinud ja minu rammu on otša lõppend, siis peab mind paljalt paar aastat puhata lastama, s. o. minu pääle ei pea mitte külwetama ja istutatama. Selle aja sees awitan ja arstin mina ise ennast. Mina imitsen osalt õhust, osalt wihma weest, mis minu pääle maha langeb, kõit jeda jõudu ja wedelikku, mis mul otša oli lõppend. Sell wiisil olen ma ise enese arst.

Kui minu isandad ja härrad seda ei taha, siis lautagu nad sõnnikut, mis nende karja lautade pörandaid katab, minu pääle; ehk puistagu tuhka, mida üksi muidu pesu- naesed pruugiwad, minu üle; ehk, kui nad natukene hel- dema meelega on ja minule ruttu mõnusat rohku anda tahawad, ositu nad lupja ehk linnu sõnnikut (gwaanot) ja raputagu minu pääle. See on ikka alles wäike kulu selle wilja kohta, mis ta enne minult on lõikunud, ja selle kulu järele lõikama saab.

Kui teie inimesed ka selle poolest oma kohut olete täitnud, siis ei ole teil muud teha, kui minu Loojat paluda, et ta wahel wihma annaks, wahel päikest lahkestest paista laseks, mõni kord armulikult müristamisega mind ärataks, kui ma kord palawa suwe päewal (mis ka inimesegi juures ette tuleb) natukene uniseks jään, ja et ta üleüldlikult kõit looduse säädmiisi, nagu külma ja palawat, kastet ja wihma, lund ja tuult nõnda juhaks, et nemad kosutawal korral waheldawad.

Sina imetelesid enne, armas laps, kui mina sinule rääkisin, et ma suur kunstnik ja päris nõid olen ja iga soovitatavat taimet enese sees kasvada lasta võin. See on väga arusaadav. Aga terves, laias looduse töö toas ei ole ühtegi mõjumist ega näitust ilma põhjata, s. o. ei sünni midagi, millel mitte oma põhj ei ole. Tuhandid aastaid hingasin mina suures looduse riigis tähelepanemata ja läbi katsumata. Mind peeti üksi paljalt nullatükiks ja ei arvatud muuks kui liht nullaks. Seda mulda aga peeti üheks ainjaks asjaks ja nimetadi „maaks“. Maad hiiuti ka põhjusolluseks (põhjusjagu, mis mitte enam jagatav ei ole), ja neid arwati üle kõige neli olevat: tuli, veesi, õhk ja maa.

Aga pärast seda, kui looduse asju, õhku, tuld, taimet ja elajatehased, mineraalid zc. hakati terasemalt tähelepanema ja läbi katsuma, mõteldi ka nullatüki pääle. Sääli tulivad mõtlejad mehed juurdleja jumega meie juurde wälja, wõtsiwad ühe minu wendadest, paniwad klaasi ja kandsiwad oma töö tuppa (laboratooriumi). Siin seisiwad suur hulk pudelid ja klaasid lahutawa wedelikkudega, wäikesed sulatamise ahjud zc. Piirituse tuled põlesiwad ümber ringi, klaaskannud, lehtred, tsilindrid (torud) zc. oliwad läbitsegamine laudade pääl. Küll wõis meie nullatükil kana nahk üle keha kätta selle kahtlase kambre sees, ja temal oli ka asja karta.

Wäga pea tuli ta wiimne tunnikene ligi. Speatatud härrad kõrge otsaestega oliwad eneste wahel nõuiks wõtnud, nullatükki ta kõige wäheha jagudesse lahutada, et tema põhjusollus tunda saaks.

Ta waene pidi palju piina ja walu kannatama, pea tulest, pea weest, pea ühest ja teisest hapatusest läbi käima. Pea saiwad ta jaud lahutatud, pea kuiwatadi neid jälle, nõnda et mõne tunni sees endise nullatükki kujust midagi enam näha ei olnud ja teda keegi enam ära ei oleks tunda wõinud. Tema oli oma kuu ja karwa kantanud. Kuhu oli ta jäänud? Kas ta oli otsa saanud; ärakadunud? — Looduses ei ole tial otsajaamist ehk ärakadumist! — Oli tarwis täadusmeeste töötoas natukene ümberwaadata. Sääli seisiwad wiimselt hulk nõuriistu, klaasid zc. ümber

ringi, kus sees lahutatud mullatükki põhjusollused osast õhusarnases, osast kindlas kujus seisivad.

Õpetatud härrad rõõmustasiwad ja hõõrusiwad rõõmustades käska, et nende katsed õnnelikult torda oliwad läinud. Üks neist liikkas rõõmu pärast prilli nina päält üles otsa pääle ja jälle tagasi ning teine nuuskas juure hää meelega ninatubakut ja haiwastas siis: aitsih!

Nüüd wõttis üks nendest tindi ja sule ja kirjutas nime mööda kõik need üksikud ollused üles, mis mullatükist oliwad saadud. Nüüd kuule ja imetele, armas laps, mis-sugused ollused oliwad leitud: sömermuld, sawimuld, mõrumuld, lubjannuld, kaali, naatron, rauaoksiid, rauaoksiidul, söehapatus, weewlihapatus, fosforihapatus, floor, ammoniak, mangaanoksiid, süsinik, wejiniik, läpastik, hapnik zc.

Kirjeldada ei wõi ma neid üksikuid ollusi sulle mitte, sest et sina siis wäga kama minu ees peaks seisma. Wahest kõneleb koolmeister sinule midagi neist, ehk sa leiad mõnes raamatus seletust. See aga, mis sinule enne üks saladus, arusaamata asi oli, on sul nüüd selge. Sina saad nüüd aru, kudas see wõimalik on, et üks ainus mullatükk nii mitne sugusi taimesi sünnitada wõib, kuna õmmeti igal taimel ise jaud on ja seda mööda iseäranis ollusi oma kaswamisets tarwitab. Kui sa näituseks õunapuul seemne tera minu sisse paned, siis annan mina temale tõist-sugusid ollusi ja wedelikusi, kui ploomi seemne terale. Kui sa roosikese minu sülle istutad, siis toidan mina teda tõiste ollustega, kui et sa siinililli nu hoolets annad. Odrad imewad isesugust wedelikku minu seest kui kaerad zc.

Sellepärast ei külwa ta keegi mõistlik põllumees ühe ja seesamma põllu sisse aasta aasta järele kaeru ehk odre, waid ta waheldab. Sell aastal külwab ta täädwa põllu pääle ehk niisu, tõisel aastal odre ja siis ehk kaeru, ehk ta paneb kartohwliid maha zc. Põllupapad kõnelewad sellepärast „põllu järjest.“

Nõnda olen mina sind põllu harimise hallikale juhitanud, armas laps, mille üksik aluspõhi mina olen. Mina annan milljoonidele tööd! Nii laiale kui mullatükikide sugufond ulatab, s. o. nii laialt, kui kuiwa maad on, liigutawad lugemata hulk käska, et meid harida ja meie sülest, nagu kõigeheldema isa käest, taewa õnnistust wastu wõtta.

Mine wälja kewadel, suwel ja sügisel põllu pääle! Waata ümber iga ilmakaare poole! Ühe ainfa suure põllu pidaja wäljade pääl teewad sagedaste sadade wiisi inimesi tööd. Waata meie küla põldude pääle ja sa wõid tuhande kaupa inimesi lugeda, kelle toimetus on nullatükka harida. Mine rändama! Käi kõik kanged maad läbi ja igal pool saad sa leidma, et suur hulk elanikuid (mõnes kohas kõik) fiinawad, külawad, kaewawad ja istutawad. Sa nimelt kõige wäesematele rahwast, kellel mitte nii palju wara ei olnud, et mõnd kunsti ehk käsitööd õppida, annan mina tööd ja sellega ka igapäewast leiba. Kui nad aga nii tugewad on, et sahka, labidast ehk reha jõuawad pruukida, siis on nad minule õpetatud küllalt, et neid oma teenistusse wõin wõtta. Sa weel, armas laps, ära põlga mitte neid, ära pidagu nendest ka wähe lugu, kes põldu hariwad. Kui nad ka hallides wammustes ja jäme särkides, palja jala ja päikeseft põletatud palgega ümberkäiwad; kui nad ka julle seletada ei mõista, kudas neli aastaega sünniwad, ja jutustada ei oska, mis maailmas sündinud on; kui nad ka rikka rahwa laual kahwelt ja nuga kombe järele tarwitada ei tää: nad on siisgi wäga auustamise wäärt inimesed ja tähtsad liikmed inimeste sugu hulgas. Ära arwa sellepärast mitte, kui sa tõise seisuse osaline oled, et „talupoeg“ toores, tundmiseta ehk päälegi „rumal“ inimene on. Kui keegi peaks julgema talunikule süüks panna, et tema wähem haritud ou, ja tuhandest õpetatud meeste asjadest kõigewähemat ei aima, siis peaks mina, nullatükk, tema eest platsi astuma ja teda kaitstes ütlima: Mina olen selle asja tiiki juures süüdlane! Mina tarwitan teda nõnda, et temal aega ei jää suure kooli saalidesse, näitemängu majadesse ja kontserti kohtadesse kuulama ja waatama minna, ehk suuremat sugu laisklejate liigis peenemaid elukombid õppida. Ma ei luba temale mitte suurt linnasi waatamas ja kokku korjatud kunstasjade kodasi katsumas käia. Ma ei anna temale mitte mahiti poole päewade kaupa istuda ja raamatid ning uuemaid tseitungisi lugeda.

Si, kui päike tõuseb — ja sagedaste weel waremalt — kutsun mina teda oma päewaliku töö juurde, ja kui õhtu kätte jõuab, on ta nõnda ärawäsinud, et muud paremat talle ei wõi soowida kui puhkamist. Sa et tema sellest

õnnest osa ei võta, mis haritud inimene harimises leiab, kas ei sünni see inimese sugu teenistuses? Mis saaks kõige suuremast õpetatud mehest, mis kõige kuulsamast kunstnikust, kui nende taga mitte talupoeg ei seisaks, kes nendele leiba muretseb? —

Häda sellepärast sellele, kes mullatiiki harijat põlgab, ehk ta paljalt ta pääle üle õla waatab! Mitte nõnda, waid palju enimine miits maha ühe õiglase, ausa talupoja eest!

Mina rõõmüstan, armas laps, et sa nüüd näitad aru saawat, kui tähtjas osa mina terwest maailmast olen. Jah, waata, waata mind õiete! Juba mitu higi tilka on sellest saadik, kui armas taewane Issa Madamile ütles: „Bale higi sees pead sina oma leiba sööma, kunni sina jälle mullaks saad, kust sina oled wõdetud,“ usina talupoja otsa kaudu minu pääle maha weerenud.

Agga, mis weel enam! Mina olen ka suure sündinud Looja, kelle raudse tahwite pääl Jumala juhatused ja otsused rahwate juhtumistes kirjas seisawad, wäga koftu kõidetud.

Waata enese ümber! Nende wäljade pääl, kus sina praegu seisad, on omal ajal werd walatud. Oh, et mina ütlemä pean: Ma olen werd joonud, inimese werd! — Üks sirge, ilus noormees, wanemate ainus poeg, nende ainus õnn, nende ainus lootus, õhtaw elu ehast, põlew kalli kodumaa armust, langes südamesse haawatud, selle koha pääle maha. Ta pani — ma olen uhke selle üle ja kurtwastan ühtlase — oma armsa pää minu pääle, sõjistas weel need sõnad: „Sinu eest, mu kallis isamaa! ja — heitis hinge.

Agga nüüd, mu noor sõber, waata mind weel wiimast kord ja õiete järele mõteldes! Weel ühte asja pean sulle ütlemä:

Mina olen mullatiikk. Sina oled inimene. Kui kord looduse Issand taewa lautuses walgused walendama pani ja maa seest heina, rohtu ja wiljalisi puid lastis kaswada, kui wee sees kõik sugu loomad liikwale sündisiwad ja taewa lautuse all linnud lendasiwad ja maa pääl kõikfugu loomad elule ärkasiwad Looja sõna pääle, ütles ta lõppetis: „Tehkem inimest!“ Ja Issand Jumal tegi inimese mullatiikist. (1. Moos. 2, 7.)

Muld, noor sõber, on see ollus, millest see maja, kus sinu hing sees elab, on ehitatud. See ilus maja! See kallis püha Wainu tempel, nagu teda firi nimetab!

Rahte asja wõid sina sellest oma kasuks õppida. Esiteks: Smetele Looja wägewust ja tarkust, kes nullast ühe niisuguse äraõnelemata imelise, ühe ärapõhjendamata kena kunsttöö on teinud! Teiseks: Ära ole uhke selle pääle, et sinu keha ehk kenam on kui su kaasinimeste! Ära unusta mitte, et tema ka üksinda nullast on tehtud, nagu igaiüks tõine! — Kanna oma keha ülespidamise ja täiendamise eest hoolt, aga ära astu üle määra! Ära unusta sureliku ihu eest hoolitsedes hinge eest hoole kandmist ära!

On inimesi, kes kõik oma aega, oma wara, jah, wõiks pea aegu wõlida, oma terwet elu oma maise keha orjaks teewad; nemad teewad nullatiikki omaks ebajumalaks. Oh seda suurt rumalust!

Ehk kas sina wahest ei usu, et inimene tõeste nullast on ja sellepärast ka jälle nullaks saab? — Usu aga, see on muutmata looduse säädus, et kõik kehad jälle neisse olluste lahkuma peawad, millest nemad on kokku pandud.

Mine ja kae, kui haura kaewajad kord mõnd kahetümne aastalist hauda uueks hingamise asemeks muudawad! Kahetümne aasta eest sai siia üks surmu maetud. Mis on nüüd sellest lahkunust järele jäänud? Kaewajad kaewawad ja kaewawad, aga ei muud midagi kui nullatiikka. Mitte märkigi ei ole inimeselikust kehast järele jäänud! Kõik on nullaks saanud.

Waata mind hästi, armas laps! Kes tääh, kas mina mitte palju tuhande aastate eest mõne inimese jagu ei olnud ja kes tääh, kas ma niisama kaua aja järele jälle inimeseks ei ole saanud? See on suur mõte, aga wõimata ei ole ta mitte. Nagu wäikeses inimese kehas were ringjooks on, nõnda on ka suures looduse riigis lõpmata ringjooks. Reed sõnad: „Inimene, sa oled muld ja pead jälle nullaks saama,“ tähendawad palju, wäga palju! Olets soowida, et selle üle ikka ja ikka järele mõteldaksi ja oma elu tee säetaksi. Ära unusta seda mitte ära, mu laps!

Nüüd olen mina oma elu looga otsas. Saagu ta sind õpetama, et ka kõige näutuma looduse keha sees suur õnnistus ja taewalik tarkus warjul seisab! Sellepärast ära mine edespäidi ei millalgi minust mõtlemata ehk hooli-

mata mööda. Ja kui ja kewadel wahest kord maa-lõotese lõõritamist kuuled, kes nullatiiki pääl seisest oma eleda lauluga igawest loojat kiidab, siis laula ka sina temaga seltsis ja kiida teda, kes maa-nullatiikis niisanuti suur on, kui tähtedega taetud taewas.

Kui ükskord sinu tunnike on tulnud, et ka sina nullaks saama pead ja sind alla wajutatakse waguse hingamise asemesse maise muutmiseks, siis saab sõbrus ja truud armastus sulle tänuliku südamega wiimast aini andes palawa pisaratega peiu täis mulla ja surma sängi pääle puistama ja hüüdma: „Arka üles aiega!“

Ühe õunapuu elu lugu.

I. Nooruse lugu.

Brii põllupinnal, aga ühe tallatud jalgteel ligidal, seisib üks wana, auuwäärt õunapuu. Ta oli oma hõbe-karwa sammeldatud oksadega ja raagadega halli wanakese sarnane, kelle ees igamees aunistades mütsi maha wõtab.

Ühel päewal hüppas rõõmus seltsike poisja ümber õunapuu; nad mängisid ja löid lusti. Wanakene waatas waitlikult wallatu rahwakese pääle ja rõõmustas nendega ühes. Oh ta küll jüba ealine oli, ei olnud ta siiski nende wanakeste hulgast, keda „wiripilliks“ hüüatakse, sest et nad iga nooruse rõõmu tuju juures hapna pale teewad ja wägigi tahawad, et lustilised lapsed nõnda tõsised ja parajad oleksid, nagu nad peawad olema.

Pärast seda, kui lapsed hää tükk aega mänginud ja laulnud, hüppanud ja karanud ja selle järele ärawäsinud olid, tõstis wana auuwäärt õunapuu oma häält ja ütles: „Istuge minu ümber maha, armsad lapsed, ja kuulge tähelepannes päält, ma tahan teile oma elu lugu jutustada. Ma arwan, kui teie tahate, wõite sellest palju õppida. Mõtlege sääl juures ikka oma elu pääle!“

„Jah, jah!“ hüüdsid lapsed, „jutusta meile, jutusta meile! Juttusi kuuleme väga hää meelega.“

„Noh, siis kuulge!“ ütles wanake.

„Ema Els, — Jumal ülendagu ta hingekest ja alan-dagu ta pattu! Ta magab juba ammuigi maa nullas! —

istuis kord oma toa ukse ees ja sõi oma väikese pojakesega, nimega Nado, keda ta põlvede pääl kiigutas, õuna. Väikene poisikene mängis ühe kirju karbikesega. Õuna poolitades kukkus kogemata ema Else käest üks seemne terakene lahtise karbi sisse. Pea pärast seda tõusis ema üles ja pani karbikesse kappi. Siia jäi ta unustusse ja seisis kaua aega tähele panemata.

See seemne terakene olin mina, armsad lapsed, mina, seesama õunapuul, kelle warjus teie praegu puhkate. Kuulge edasi!

Nastad läksiwad mööda. Keegi ei teinud karbikesega tege- mist, keegi ei leidnud seda seemne terakest. Waikselt ja liikumata olin mina kui surunud kirstu kitsas ruumis. Kui see wangi põlw weel kauem oleks kestnud, siis oleksin mina tõeste äramädanenud, sest minu tuba hakkas märjaks minema.

Uga wiimaks tuli minu ülestõusmise tund. Kui väikene Nado arwata kahelks aastat wanaks oli saanud, tuli tal tuju kõik oma wanemaid mängu asju kokku korjata. Sell korral juhtus ta ka minu kapi juurde ja leidis tutwa karbi. Ta tegi lahti ja leidis mind. Ta oleks mind wõinud maha põrandule wisata, kus ma ära oleksin sõtkutud ja sellega otsa leidnud. Uga ei, asi tuli tõisite. Juba oli kaunis kewade käes, arwata kewade püha (ülestõusmisepüha) aeg. Sell ajal peetakse, nagu isegi mõista, õuna seemnedest suuremat lugu, kui sügisel, kus neid sadade kaupa saada on. Ühildelt, Nadol oli nõu mind maa sisse panna ja õunapuuks kaswatada. Esialguses kandis ta aga mind taskus. Pärast lõunat jalutas ta isa juures põllu pääl ja talle tuli ta ettewõtmine meelde. Nuttu uuristas ta sõrmega angu mullasse, pani mind senna sisse, kattis mullaga kinni ja jäädis ühe kiwi tunde täheks juurde.

Mitu päewa puhkasin mina, ilma et kõigewähemat muutmist enese sees tundsin. Sää! sadas hoog sooja wihma. See tasane taewa õnnistus niisutas sügawamat maamulda. Pea tungis leige wedelik minu sisse ja äratas mind wägewaste. Oli nõnda, nagu hüüaks hää! „Arka! Tõuse üles ja saa selleks, milleks sa saada wõid ja saama pead!“ Pea tundsin mina imelikku wäge ülewaft enese pääle käiwat, mis mind suure wõimuga üles poole juhatas. Pärast sain täada, et see armsa päikese soendama kiiretest tuli.

Mina kuulsin seda imelikku kutsumist ja hakkasin ennast liigutama. Mina paisusin. Bea oli minule nii tõnu tuba pisutene. Mina, sisu, soovisin õhku ja valgust. Wiimaks lõhkusin oma kindla kätte katti ja astusin oma waewalt nähtawa jalakestega (juurekestega) wälja sooja maa sisse. Uhtlase tungisin mina oma niisama peenikese pääga (kaswudega) üles poole. See oli küll alles ütle mata õrn ja maa pind minu üle kiwi kõwa. Siiski jõudsin aeg ajalt kõrgemale.

Wäga imelik on, armsad lapsed, missugust suurt jõudu juba Looja meie pehme, õrna euotsadesse on pannud. Teil inimestel on kange ja labidat tarwis maa pinda läbi murda ja meie teeme seda oma õrna päädega. Jah, mina tunnen näitust, kus taimede end kannis raskest kiwa aegamööda kõrgemale tõstsiwad, ja päälegi, kui need kaljo awanste kinni jäiwad, siis kalju katti lõhkusiwad.

Minul oli mitu päewa tööd teha, enne kui maa pinnale jõudsin. Aga mis suur oli minu rõõm, kui ma esimest korda armsa päikese palet nägin! Ma rõõmustasin just nagu laps, kes raske töö kallal kaua on waewa näinud ja wiimaks temast õnnelikult üle saanud ning siis töö õnnistust tunneb.

Bea sain ma aru, et päikesel minuga hää nõu oli ja ma sirutasin sellepärast omad õrnad harud talle wastu. Ta terwitas ja musutas mind, nagu ema oma nooremast lapsutest! Ja soojus käis kui elu õhk minuist läbi ja äratas kõik elu jõuid tegewusele.

Hommikul ja õhtul rippusiwad kristalli karwa pärlid minu juurte külles ja jahutatiwad ning karastasiwad minu alles õrnu liikmid. Uued soojad wihma wood lastiwad maha ja sigitasiwad maad. Minu allmaalsed toitmise liikmed oliwad wäsimata töös. Selle asja poolest oleme meie ees, kui teie inimesed. Teil on üksinda üks suu, mille läbi teie ennast toidate, aga meil on mitu suu sarnast awaust, mis ikka oma keelega maa seest toitu neelawad. Meie juured, nagu teie wahest juba, armsad lapsed, täate, lähewad peenikestes harudmaa seest Iga iih e haru otšas on suu sarnane inemise käsn, mida sa muidugi palja filmaga nähä ei wõi. See imeb wahepidamata maa

seeft wedelikku enese sisse ja saadab pää juurtesse ning need juhatawad seda taimesse.

Unneti ei ole kõik ollused, mis meie juured sisse imewad, meie kaswamisele kasulikud. Nemad ei waata sisse wõttes suuremat selle pääle, waid arwawad, et meie ise saame katsuma, ja mis hää on, pidama. Seda siis ka teeme. Meid ollusi, mis meile kasuks ei ole, higitsewad ja hingawad meie lehed jälle wälja ja meie tarwitame üksi seda toitu, mis meie leha kaswatab ja kosutab. Nõnda näed sina, et isegi meie, mõistmata looduse lehad, neid säädusi peame pidama, mis teile teie usu õpetus juhatab. Kas ei hüüa teile piibel: „Katsuge kõik, ja mis hää on, seda pidage?“

Et mina nõnda korralist elu elasin, sirgusin ma silma nähtawalt ja kaswasin kaunilt kõrgemaks. Urb urwa järele tõusis minu külles nähtawale. Leht lehe pääle paisus neist wälja. Pea piirasiwad minu käewarred kämbla laiult maad enese alla ja wõtsiwad juba mõne metsa lillikesele warju anda. Suba kiigutasiwad kuldseid liblikud end minu otsjades ja otsisiwad tuule ja wihma eest pelgu paika.

Müüd olin mina kolm aastat wana. Nado, kes seemne terakese maa sisse oli pannud, unustas mind iisna ära. Seda andsin mina wäikesele poisikesele hää meelega andeks, kuna mina täadsin, et ta sügifest saadik iga päew kooli pidi minema ja õppimiseks aega tarwitas. Kas see ime oli, kui ta oma ülesannete kallal mind ära unustas?

Aga ühel päewal nägin teda tulewat. Kui väga rõõmustas ta mind nähes! Kui õnnelik tundis ta enda olewat nähes, et see hää töö, mis tema üks kord oli teinud, hääd wilja kandis!

Jah, armsad lapsed, külwage ikka hääd seemet. Wili ei jää kaswamata!

Nado waatas tükk aega minu pääle. Tema mõtles ja ruttas siis ära. Otsikohe jooksis ta oma elu majasse. Pea tuli ta jälle ja kandis ühe kepikesse käes. Selle lüi ta minu ligidale maa sisse. „Sa pead mul ilusti kohe kaswama,“ ütles tema ja sidus mind niinega kepi külgi kinni.

See oli minu meelest küll natukene kare, et mu priiust nõnda wähandati. Senini olin mina oma tahtmist mööda

igale poole ennast painutanud ja tuulest kiigutada lastanud, nagu süda tahtis. Üksgi inimene ei olnud minu käskija. Ma olin metsahobuse sarnane, kes eest ja tagant üles lüües rohtlaanedes sundijata ja käskijata kargab.

Nüüd olin mina korraga ahelatesse pandud. Nüüd pidin mina just nõnda kasvama, nagu kange kepp nõudis. See oli mõru. Mina võisin paluda ehk vägiwalda tarvitada, ta ei lastanud mind mitte lahti. Ta seisis kindel kui kalju, ja mina pidin tema tahtmise alla ennast alan-dama. See oli mulle mõru, väga mõru!

Uga pea muutis minu meel. Teda, keda alguses oma piinajaks pidasin, tundsin pärast oma kõige parema sõbra olevat. Mina õppisin aru saama, et tema kindlus minu kasuks oli. Ilma selle toeta oleksin ma sandiks saanud. Tema läbi kasvasin mina sirgeteks ja karmiks. Ilma temata oleks wahest mõni torni mind pea maha mürdnud; temalt sain tugewust ja kindlust. Mida hulle-mast tuuled möllasiwad, seda kõwemast hoidsin mina oma kaitsejast kinni. Ma täadsin nüüd et tema minu kasu nõudis.

Uueste võisiwad kolm aastat mööda läinud olla. Sääl tuli Nado jälle. Uga, misfugune ehmatus! Sell korral oli temal teraw nuga käes. Mul jooksis nagu külm wesi üle ihu, kui ma seda terawat riista nägin. Ka niine sidemid ja natukene waha tõi ta ühes. Mis nõu pidi tal küll kõige sellega olema? — Warsti sain ma seda täada.

Nado wõttis noa ja lõikas minul mõned liikmed keha küllest ära. Võigatud liikmete otsad lahutas ta lõhki ja kiilus magusa õunapuu raagasid senna sisse. Selle pääle pani ta minu haawadesse waha ja sidus neid hoolsaste kinni, et õhk mitte juurde ei wõinud pääseda ja wanad ja uued liikmed pea paranesiswad ja ühte kasvasiswad. See sünnitas minule küllalt walu, aga ma ei nurisenud mitte, sest mina mõtlesin: Wäikene aednik ei saa wististi mitte midagi tegema, mis minule kasuks ei oleks.

Kui Nado ära läks, ütles ta weel trööstides minule: „Bai puukene! Ma olen sulle suur walu teinud ja wõib olla, et sa ehk minu pääle pahane oled. Unneti kannata seda ära, pärast saad sa mind wististi jelle eest tänama. Kui mina sind su oma tahtmise järele kasvada lasaksin,

siis ei saaks sina mitte hääd wälja kandma ja saaks ilmale wähe kasu saatma. Nüüd aga, kui lord walu on üle läinud ja sina hääd tahtmisega ja kindla jõuga püüad neid kallid kasuõid, mis sinu sisse on istutatud, kaswatada, saad sa pea enese üle rõõmu tundma, saad oma wilja pärast auustatud ja inimestest sõbraks peetud."

Mina panin neid sõnu südamesse ja püüdsin kõigest jõust selleks saada, milleks mind Nado kaswatada tahtis. Pea oliwad haawad paranenud ja kõik korras. Sööki ja jooki oli minul küllalt. See kõik tuli ülewelt maha sellelt, kellelt kõik hääd anded tulewad.

Mina sain ikka suuremaks ja suuremaks ning minu kuub oli kõige haljam ligi ja kaugel. Waewalt seitse aastat wana wõisin mina juba Nadole oma esimesi õisi aadata. Kudas tema rõõmustas! Aga oli näha, nagu ni peaks ta minu õitest weel suurt lugu. Kui ilusti mina ea õitsein, tema waatas minu pääle ja ei lausunud sõna.

Kas peaks ta wähest puukesi olema, mõtleisin mina, kes õitsewad aga wilja ei kannu?

Õnneti, kui sügis kätte jõudis ja minu oksjad alla kaalusiwad, sest et iga õis ühe õuna sünnitanud oli, läks Nado pale lahteks. Tema silmad hiilgasiwad rõõmu pärast. Määratades ütles ta minule: „Ma tänan sind, et sa mind mitte petnud ei ole. Sa oled minu waewa ära tunnud ja tasunud!“

II. Kesfiga.

Minu oksjad ja raad lautasiwad ennast ikka enam laiale. Mitu tuhat lilli, rohtu ja heinakört kaitseisin mina palawa päikese paiste eest. Rändajad tuliwad, paniwad oma panna minu jalgade kohta ja uinusiwad minu wilu warjul. Mina lastsin neid hingada ja jutustasin neile unes palju ilusaid lugusi kaugeist mägedest, jõgedest ja linnadest. Kui nad omast wäsimusest oliwad puhkanud, raputasin mina natukene oma pääd ja andsin mõne maitsewa õuna kauge tee käigu pääle kaasa. Mõni lõikas tänu tunnistuseks ja mälestuse märgiks oma nime minu koore sisse.

1077 Igal aastal lehekuul ajasin mina oma kõige ilusama kuue selga. Ma võin küll öelda, et seda kaunis uhkusega kandsin. Sell ajal jäiwad ka sagedaste wana ja noor, rikas ja waene minu ette seisma ja filmitsejiwad seda ehet suure hää meelega. Mitte arwaste ei kuulnud ma hüidmisi: „Kuis kena! Kuis ime ilus!“ Eht: „Pärgli päralt, see ütsew õunapuu on tõeste waatamise wäärt!“ Eht: „Kas ei ole nagu inglisi selga säetud särk jellel õunapuul? See walge selge, nagu seletatud puhtus! See puna, tumaw, nagu puhas, piha armastus!“ Eht: „Ets ole see õunapuu kui üksik, suur roosi kimp?“ Ma nägin ja kuulsin ka, kudas wagad waatajad, sügawas südamis liigutatud, tahtmata omad käed kokku paniwad ja hüüdsiwad: „Kuis suur on Issand sinu heldus!“

„Oh keda see ei liigutaks?“

Kõige enamist rõõmustasin mina ikka linna rahwast, kes mõni kord ütsemise ajal maale tuliwad. Üks juhtumine niisugusel korral ei saa ilalgi mul meelest minema:

Üks kord olin mina jälle oma kõige kaunima õite ilus. Päikesed kiired mängisiwad minu pääl kohal. Mesilased mõmisesiwad mitme kümne kampa minu ümber. Üksigi õhukene ei liigutanud minu roosi wärwilisi otse. Sääligines üks neiu. Waikselt ja üksikult hiilis ta ligemale. Tema natukene kahwatanud palest paistsiwad kaks suurt, waga silma, mille mõislik waade sügawat südamis elu tunnistas. Ta kandis kimbutese liht metslikkisi, mida ta tee pääl tulles oli korjanud, käes. Mind nähes jäi ta korraga seisma. Siis aga astus ta ligemale ja istus läheda, halja kiinka otse maha. Käed ristis ja lillikimp nende wahel waatas ta wahapidamata minu pääle. Ma arwasin hafatuses, see neiu mõtleb mind mu mõrjsja ehtes maalida. Aga selle tarwis puudus tal material.

Ikka sügawamale nähti ta silma waade minu õilmete hulka tungiwat. Ta pale pääl paistis wiimaks waga, piha imekspanemine. Mina märkasin temast, mitte üksinda ta film ei waatanud, waid ta süda tundis ka ühtlase.

Üht aega istus ta Loojast minule antud ilu imeteledes. Sääligines ma, et ta süda sulama hakkas. Ta filmad hakkasiwad eledamast hiilgama. Pea ujusiwad filma laugude wahel wäikesed, põlewad pärlid. Müüd

pööris ta omad filmad illes poole ja — paar pisarat weeresiwad, nagu kaks hõbe karwa taste piiska, üle ta põskede.

Suuremat rõõmu, kui need rõõmu pisarad looduse igawese ilu üle walatud minule sünnitasiwad, ei olnud mina iial enne seda ega ka pärast tunnud. Önn sulle, mõtlesin mina, kes sind, kõigewägewam Looja, sinu töödes nõnda sügawalt tunneb! Niisuguse südameliigutuse õnnistus peab suur olema. Ta wiib usule ja juhatab südamele teed taewa poole.

Aga mitte üksinda inimesed ei tulnud minule wõersile, waid ka elajad, suured ja väikesed. Kewadel kiigutasiwad kirjud linnukesed end minu oksade pääl. Üks wilstas, tõine löi lusti laulust, kolmas kirjendas mõndasugust. Aga iga üks kitis omal wiisil Loojat ja rääkis temast ime asju.

Arwajagedaste usaldasiwad ka paar väikesi linnukesi oma pesa nelsja, wiie ehk kuue lapsukesega minu hoole alla. Meile olin siis mina armsaks, kaitsejaks sõbraks. Mina kandsin ja kiigutasin neid ja kui nad suuremaks saiwad, lastsin mina neid oma käte pääl karata ja wallatada. Willalgi ei pannud ma pahaks, kui nad alguses wanematelt laulmist õppides, wõeriti häälega mu kõrwad täis käärasiwad. Aga selle eest walitasiwad nad ka mind oma altariks, mille pääl nad pärast oma hommitu kiituse laulust laulsiwad.

Keegi suure, laias maailmas ei ole ilma waenlasteta. Ka minul on neid: Suwel ronisiwad lihkise ja pitka karwadega tõugud minu tüwe tõttu (koadu) illes, kõndisiwad kunni oksade otsani ja sõtiwad sagedaste mu kõige kenamad lehed ära. Tõised wedasiwad oma wõrgu üle nende. Lehed läksiwad rulli ja kuiwasiwad ära. Neid rullis lehti pidasiwad waemelikud loomad niüid oma elu tubadeks. Nemad muutsiwad ennast tupeks ja magasiwad nõnda kaua sääl sees, kunni nemad kirju libliku kujul oma illestõusmiste pühitsejiwad.

Ka üht täädwat seltsi liblikuid ei sallinud mina hää meelega oma pääle lendawad. Nemad kurjategijad paikasiwad omad munad minu lehtede külge. Pea saiwad need päikesest haanutud. Söödikud rõõwijad tuliwad wälja ja nuumasiwad ennast niisama minu lihawa lehtedest.

Mitte wähem waenlane oli mulle üks wäikene mar-
dikas, nõnda nimetatud „wiljalõikaja," kes, enne kui ma
märkasin, minu kõige parema õunade sisse enne walmis
saamist ühe augu uuristas ja omad munad sisse pani.
Minu wilja liha oli munadest sündiwa ussikestele toiduks.
Need kaswasiwad päew päewalt suuremaks ja segasiwad
õuna sisselõhonda iga pidi läbi. Selle läbi läks see raisku.
Ta sai enne aegu walmis ja kukkus maha. Omaks sun-
reks kurbastuseks pidin mina siis ikka neid sõnu kuulma:
„Ah, ussidest uuristatud!"

Need pahandused tuliwad üksi suwel ette. Sügisel
oli minul jällegi mõndasugust rõõmu. Kui siis minu
tuldsed õunad kollaka halja lehte wahelt wälja wahtisiwad,
kogusiwad minu ümber osakond lapsi, poisikesi ja tütar-
lapseid kofku. Nad täädsiwad küllalt, et minul helde süda
oli ja et nende keelele natukene magusat maitsta andsin. Kui
wäga suure ihaldusega kõik üles minu otsa wahtisiwad!
Nad silmitsesiwad punase palega õune, et näeksiwad, mis-
sugune kõige enne kukkuma jaaks ja nende osaks oleks.
Nad ei soowinud midagi muud südamelikumalt, kui et
wäikene tuulehoog minu pääd natukene raputaks.

Kui ma neid nõnda natukene olin kannatada lastanud,
kukutasin ma wiimaks mõned kõige küpsamad õunad maha.
Mida lustilisemalt nüüd poisikesed nende kallale läksiwad
ja üksteisest ära müüsiwad, seda enam rõõmustasin mina.

Oh teie hääd lapsed, mõtlesin siis sagedaste mina
enesele waiklikult, oleks teil ikka liht looduse annete üle
nii suur hää meel! Ja edasi mõtlesin weel, see aeg peab
küll kõige õnnelikum inimese elu aastadest olema, millal
ta kannatamata igatsusega walmi õunade ja ploomide poole
waatab, ja waewalt jeda aega ära oodata jõuab, kuna
esimene küps wili maha kukkub; see aeg, millal ta õuna
weel esiteks ei koori, waid ruttu oma terawa hammaste
waral kõige liha ja luiega nahka paneb.

Siljemalt tuli ka Nado senna, minu isand ja peremees,
kes selle wahel sees suureks meheks oli saanud ja kellel nüüd
mitu last oliwad. Tema tuli minu juurde õunu maha
wõtma. Palest paistis tal see rõõm, mis neil on, kes
midagi on istutanud, suure waewaga on kaswatanud ja
harinud, ning siis wilja lõikawad.

Uado ei olnud üksi. Tema abikaas tuli ühes ja nende ümber hüppasivad rõõmsad lapsed. Neile oli tänane päew ammu igatsatud püha, millal wiimaks õunapuu puistatud pidi saama. Igal ühel rippus wäikene kornikene käe otsas, aga ema kandis ümardajaga juurt kornikahe wahel.

Müüd toetas isa ühe redeli minu külge ja astus minu juurde üles. Lapsed karasivad seda nähes hõisates minu tüwe ümber. Bea oli Uado ülewel. Kui ta omad jalad kindlalt oksade wahele oli toetanud, siis hakas ta kõigest jõuist puud puistama. Warsti langesiwad õunad müürinal maha, nõnda et maapind minu all wärises.

Mõlema wanema poisikestel oli iseäranis suur rõõm, meelega kest õunade langu seista. Mida hullemast mina nende päade pääle pillasin, seda suuremaks läks nende rõõmu kisa. Kui weel kogemata mõni õun ühele ehk kõisele nina pääle langes, siis tahtsiwad nad ennast, iseäranis wähemad, wennakesed, furnuks naerda.

Kui kõige wiimne wili oli langenud, algas üleskorjamine. Selle juures katsusiwad lapsed wõitu, kellel korn kõige enne täis saab. Mõni õun jalutas sääl juures muidugi kornu minemise asemel wäikese juukese sisse.

Kaske koormaga hakkasiwad wiimaks kõik kodu poole tõttama. Siin saiwad siis minu anded õunte kambriisse paigale pandud.

Ise tuisuse talwegi ajal ei olnud minul igawuse üle tarwis kaebata. Oma walge talwe kuusesse mässtitud magastu ma suurem jagu aega, sest minul oli puhkamist tarwis. Ühtegi päewa ei läinud mööda, millal mul mitte wõerid ei olnud. Bea lendas mõni kaarna minu õladele kas oma häda kaebama, ehk ümberkaudset maad katsuma, kas armas Jumal temale kufagil natukene jõõki oli muretse-
senud. Ka mõned tõised linnud, keda külm metsast inimeste elumajade ligidale kihutas, käisiwad mul wõerjüle. Jänesed näriwiwad minu koore kallal ehk lastsiwad minu ligidal ennast lume sisse tuisata, et nõnda wiisi sündinud lume koopas tuule ja tuisu eest kaitsmist leida.

Kui mina mõni kord jälle üksi olin, siis käänasin omad filmad Uado eluaseme poole ja olin iseeneses rõõmus selle üle, kudas mina tema sugukonda jälle sell aastal

nõnda rohkeste õnnistanud olin; rõõmustasin, kuidas nemad minu õuntega ennast kosutasivad, neid iseäranis jõulu ajal väga kalliks pidasivad, neile kuldseid kuuksesed selga aasisivad ja ilusa, halja jõulu kuuse külge riputasivad. Oh, see on ülesütlemata magus tundmine, näha, kuidas see hää, mis meie tegime, tõistele rõõmuks ja õnneks on!

III. G l u o t e.

Seitsekümmendseitse aastat olin mina juba fewade tulemist pühitsenud, seitsekümmendseitse aastat oma haljast juwe särki walge talwe kasutaga waheldanud. Aga nüüd tundsin õiete selgest wanadust wäärama hakkawat. Beri tuikas tafasemalt soonte sees. Minu kuub katkes fiit ja jäält, läks lõhki ja woltidesse. Liikmed ei liikunud ja ei painunud mitte enam nõnda kergelt kui enne. Mõned suriwad ka üsna ära ja ei wõinud enam oma kohut täita. Minu jõud wähenes silma nähtawalt. Waewalt kandsiwad mind weel mu jalad. Ja nõnda kartsin mina, et torm mind maha murrab ja mu pää mullasse matab. Üksi wähe wiljaga wõisin ma weel inimestele kasu saata ja nende eest ei tänanud mind pea aegu keegi enam. Ühel päewal pidin päälegi weel kahelt mööda mineja noorelt inimeselt neid väga walusaid sõnu kuulma: „Miks seisab see sant alles jäält? Tal ei ole enam ehtid, ei jõua ta ka maitsewat wilja kanda ning riisub tõistelt ilmaasjata afeme ära. Seda oleks ammu pidanud ahju aetama!“

Minna trööstisin ennast sellega, et niisugust ülekohut ka inimeste hulgas ette tuleb. Sest see on wana tuttaw asi, et, kui inimene wanaks läheb, kui ta endise punase palge pääle kortsud tulewad ja otja esine woltidesse waub, hambad ära katkewad, juuksed halliks muudawad ja lihas liikmed liikoguks kuuwawad: et siis priiske, elurammus noorus väga kergelt üle õla wanade pääle waatab, nende punduji pilkab, nende wigade ja loodusliku wanaduse omanduste üle naerab.

Oh! kas seda arwa kuulufse, et nooremad wanemate kohta ütlewad: „Noh, sell'el oleks ka juba aeg ära minna?“ Oh!: „Waata õmmeti seda wana inetu inimest! 20. Noorus mõtleb mõni fõrd väga wähe järele. Neil et tule meelde,

et ka nemad kord wanaks lähewad. Sellepärast ei pea, armsad wenuad, see mitte nõnda olema!

Nõnda seisin mina, üks wanakene, kellel elu hinu kadunud oli. Sääl tuli ühel päewal Nado, kes ka nüüd wanaks ja halliks oli läinud, minu juurde. Ja mis tõi ta minule? — Rats tuge kandis ta käes, ja pani minu kätele toeks. „Siin, wana sõber,“ ütles ta ise ennast oma kartude pääle toetades, „olgu see sulle minult wiimne armastuse märk. Meie oleme tõine tõisega noored oluud ja oleme wanaks saanud. Pea saame noorema sugule aset andma pidama. Aga meil on see ülendaw jüdame tunnistus, et seda oleme teinud, mis meie jõuis oli. Rahulikult wõime sellepärast oma eluotsakest oodata. Ühes haaas tahame koos hingada. Sest tää, kui mind surm maha raiub, saawad ka minu lapsed sind raiuma. Ma olen seda omas wiimses tahtmises tääda annud, nemad peawad sinust minule mu kiristu walmistada lastma.“

Nende tugeden ajal on mu waewaline elu siia maani hoitud saanud. Ja sell ajal arwata on ka minust see kõige ilusam töö oma elu sees tehtud. Ma päästsin üht inimest surmast. Kuulge seda weel, armsad lapsed, siis on ka minu elu lugu otsas.

Ühel palawal suwe päewal oliwad müristamise pilwed minu päa üle kokku kogunud. Wägewad walgud wilkusiwad pimedade pilwede piiril. Pikne paugutas hirmsaste. Wihma sadas kui oa warrest.

Sääl tuli üks poisikene teed mööda. Ma tundsin teda kohe ära. Ta oli minu waenlane, sest ta oli minult sagedaste õunu warastanud, mind wemmeldega wisanud ja mitu kord mu hooleks antud linnukesi ära rööwinud. Kui ta mind nägi, jooksis ta kohe minu juurde warju otsima. Tema ei näitnud seda häda tundwad, millesse ta selle läbi läks. Mina aga mõtlesin selle pääle ja — ehk ta küll minu waenlane oli — tahtsin mina seda temalt mööda saata. Aga kuidas?

Noh, mina raputasin nii rängaste oma pääd, et pois pea aru sai, ta saaks siin weel palju enam märjaks, kui lausa taewa all. Natuke nuker minu üle läks ta edasi. Waewalt oli ta jada samm eemal, kui pikse minusse löi ja pahema külle kunni maani lõhtus. Ma olin küll nüüd

сандитс саанд, ага унутастин ома дннетуст ара, сест му
 жүда үitles mulle, et ma hääд tööd olin teinud.

Si, ma ei wõi weel lõpetada, waid pean teile weel
 seda wiimast asja, mis mul жүдame pääl on, jutustama.

Minu ja mu sugu seas elab ka weel üks wana,
 ennemuistene mälestus: üks minu wendadest oli, kes
 wanast nende днneliku ehk дннетума päewil — nagu teie
 ise arwate — Paradiisi aia kest kohas seisis. See oli ka
 дунapuu, kelle kohta Issand Adamile ja Gewale ütles:
 „Teie tohite kõigist puudest жүia, ага hää- ja kurja tund-
 mise puust ei pea teie mitte жүöma. Sest mill päewal teie
 sellest жүöte, saate teie жүrema.“ See oli дунapuu, kelle
 pääl араекитaja, madu, kes sellest päewast saadit enam
 дннетуст on saatnud, kui kõit mere wood, kõit wilkuwad
 walgud, kõit жүgawuse tuled, kõit kõrbede tuuled koftu,
 omale esimest elu aset wõttis. See oli дунapuu, kelle
 päält see hiilgaw hirmutus, екитус, kes taewast тühendab
 ja põrgut täidab, oma libeda keelega ага kurja meelega
 esimesi inimesi кiusas. See oli дунapuu, kelle all inimene,
 see пүha Jumala näu жүrele loodud loom langes, kelle
 all ta oma puhast ingli loonu, lapselikku waga жүдant,
 patuga жүretas. See oli дунapuu, kelle otsade all see
 esimene ahela рõngas sellest otsata pitka patu ahelast
 walatud sai. Mis жүgune курблик mälestus!

Armsad lapsed! Wõtелge selle pääle, nii жүgedaste,
 kui teie mind ehk үhte minu wendadest näete. Wõtелge
 kawala man pääle ja олge икка walmid tema pääd рõhuma.
 Teie ei тää үhelgi фильма pilgul, kui ligidal ehk kangel та
 teist on.

Mүүid olen ma oma elu looga otsas. Tehke et ma
 seda mitte ilma asjata ei oleks рääkinud! Wõtелge weel
 mõni kord minu, wana дунapuu pääle. Pea pannakse
 кirwes minu жүure külge. Ага ka жүрмульт saan ma weel
 касу saatma kui — кirst.

Roosilill.

Lehe кuu oli мөөда. Tema kannul кәis та wend,
 Jaani кuu, oma palawama päewade ja eledama lillidega.

Ja niisugusel Jaani kuu päeval oli see, mill wäikene kümne aastane Miina ühel hommikul ema aiakesste astus. Miina oli mõni päew haige olnud ja ei wõinud sellepärast seda armast kohakest vaatamas käia. Mis ime siis, et temale hulk uusi, lehtawa lillisi omad ilusad dietesed wastu sirutasiwad, nagu tahaks nad teda sõbralikult terwitada.

Miina wastas seda wäikset „tere hommikust“ filmade röömläikega. Tema astus üksikult iga lilli jnrde, auustas teda oma ninakesega nuusutades ja tõstis oma õrna käekesega ühel ja teisel kirju pääd kõrgemale, et neile hästi sügawasse selge filmadesse waadata wõiks.

Üks lill röömustas teda iseäranes. Ta oli sell aastal esimene sellest seltsist, mida Miina nägi. See oli üks punane roosilill.

Ta ütles ilusa, halja peenra kest kohas. Wäga kena: üks üksik ümargune õis noore, wärste põõsa külles!

Weel hoidsiwad wiis wäikest wälimist lehekest seespoolsid südame lehti koos ja üksi otsast wõis natukene sisse waadata.

„Lahke lillike,“ ütles Miina, „kuis armas oled sa mulle! Sa oled mulle kõige armsam siin aias.“

Ja roosike wastas: „Lahke lapsuke, kuis röömnustan mina selle üle, et sind jälle mõne aja järele esimest korda terwitada wõin.“

„Si oleks arwanud,“ ütles Miina, „et sina juba püha päewa riidis olid, millal ja muidu ikka hiljemalt õitsema hakkasid.“

„Noh, nagu talw taganeb ja suwi sõuab, meie oleme päikese lapsed, sellepärast ka meie lehed nõnda punawad.“

„Jah, jah! Minul tuleb meelde, et ma kord kusagil lugesin, kui armas taewa taat esimese roosi loomud olla, siis kahtnud ta teda õhtu eha purpuri puna sisse.“

„Wõib olla, et seda meist räägitakse. Aga meil on üsna isefugune loomise lugu ja sellepärast hoopis tõine tähendus lillide riigis.“

Selle ütelse läbi sai Miina äratatud ja ta palus, et roosike temale õnneti jutustaks, mis tarwis armas taewane Isa teda diete loomud on.

„Kui minu lugu sind rõõmuustama saab,“ ütles roosilill, „siis tahan ma seda sulle jutustada. Ma sooviks üleüldlikult, et ma seda palju inimestele võiks jutustada, et nad minu kaju ja kõnet õiete tundma õppiks.“

Miina kandis oma aia-pingi ligi, istus jenna pääle, ja palus juttu algada. Ta olla väga himuline seda kuulda jaama ja saada tõeste kõik hästi tähele panema.

„Koh kuule siis,“ algas lillide kuningana, „kõigepäält

Roosililli loomise lugu.“

Sa tääd, lahke lapsute, et üks kord Issand ütles: „Ma tärkagu noort rohtu üles, kõiksugu rohtu ja wiljalisi puid oma sugu järele!“ Ja see sai nõnda. Kõiges kohtedes kasvab ja idaneb, õitses ja haljendas imelikult maa sülele. Terwe maa kera oli ehitatud mõrsja sarnane, kes lõhnava wanikuga altari astmete pääl põlvile palub. Wainu wiisil käis õht läbi õite. Warrede otsas ja puhaste ja pöödsaste pääl tärkasivad uued õilmed. Wilja põllud laenetasivad kuulest tõugatud. Alasade pääl kasvatasivad lill lilli ligi läbi segamine. Siin sinised kurekatlad, jääd kuldsed kullerkupud; siin punased pääsukesefilmad, jääd walged warsakabjad, siin tulised tuliminnid, jääd wägewad wõilillid. Tuhandast ime hallitast tõusis magus lõhn taewa poole.

Sääl astus alandliku amustamisega üks ingel looduse Looja ette ja ütles: „Issand, sina oled küll maad lillidega õnnistanud. Önnieti, kui sa armuline tahad olla, siis kuule minu palwet.

Ja armastusega ütles Issand: „Kõnele!“

„Lase, Issand,“ algas sellepääle ingel, „oma wägewa sõna läbi weel üks lill kasvada, kes üsna „inimese näu“ järele, keda sa mulla tükist tegid, loodud oleks. Armjas olemises (kujus) astub inimene elusse — nõnda olgu ka see lill kui urb. Lootust äratav, nagu laps, olgu ta omaid kinni kattes. Nagu laps kasvab ja armsaste oma teespoolist inimest ilmutab — nõnda ilmutagu tema ka lihtaste oma saladusi. Nagu inimene, kui ta noormees ehk neiu on, nooruse tules õhtub ja tõiste filmad armastusega neid waatawad, — nõnda kumagu ka tema, kui ta

täies õilmes on ja olgu inimestele armas. Beata, puhta südamega panid ja inimese rindu, — nõnda olgu ka see lill, puhkuse ja karstuse märk. Nagu sina igale inimesele sõda riistunud annud oled waenlaste vastu kaitsmiseks, — nõnda anna ka temale kaitsmise nõu sellele vastu, kes teda julgeb murdma tulla. Ning siis, nõnda kui inimesel ilu aega mööda kaub, kadugu ka tema. Nagu lõppeks inimene sureb, suregu ka tema, murretud sügise tuulest. Nagu inimene aegamööda unustusse jääb ja viimaks tema asetgi enam ära ei tunda, sest et ta ennast muutnud on — nõnda mädanegu ka tema, kollatanud lehtedest kaetud ja saagu ära unustatud ning seisgu ta ase tühi kunni kewade tulemiseni."

Nõnda kõneles ingel ja Issand Jumal kuulas armulikult päält, tõstis oma parema käe ja ütles: "See lill saagu! Ja Paradiisis seisib — roosilill!"

See on, armas laps, meie loomise lugu. Nõnda oleme loodud, inimesele elavaks tema enese kujuks, et temaga ühes kõik eluastmid kätkist kunni kiristuni läbi käia.

"Di," ütles Miina, siis on teil ju väga tähtsas elu tulu. Sellest saadik tahan ma sinu päale üsna tõiste filmadega waadata. Aga ma palun, ühest asjast ei saanud ma hästi aru. Sina ütlesid, et teie peate meiega iseltis kõik eluastmed läbi käima. Mis ja sellega tahad velda?

"Seda tahan ma sulle warsti sellega selgeks teha, kui ma sinule mõned lihkised lood meie elust jutustan."

"Jutusta, jutusta!" palus Miina. Sina ei saa seda mitte kahjatsema."

"Noh siis kuule! Esimese loo päalkiri olgu

Roosilill kübara külles.

Kord oli kewade käes. Päikese kiired paistisid kosutawalt maa päale. Wili oli idanema hakkanud ja haljendas nüüd ilusaste. Aasad oliwad nagu tuhande karwaliste tekkidega kaetud. Puude latwadest laulsiwad linnud, ja kõrges taewa all lõõritas lõuke. See oli niisugune kewade päew, kes igalt poolt inimese südamet külgi koputab ja hüüdis: "Rõõmustage!" See hüüdis tunges ka inimeste tubadesse. Sääli wiskasiwad wäikesed poisikesed talwised ratsu ruunad nurka ja tütarlapsed kandisid

omad titakesed suwe korteri. „Sumalaga ratsuruum!“ ja „Sumalaga titakene!“ kuuldas igalt poolt ja poisikesed ning tütarlapsed ruttawad õue.

Waata, sääl hüppab lusti lüües wäikene tütarlaps. Ta tõttab lõhnawa lillide wäljale. Lai, kollane, õlgedest punutud kübar katab ta pehmid juuksid.

Nüüd on ta aasale jõudnud. Neid tuhandid kirju lillisi nähes hõistab ta rõõmu pärast. Ta korjab ja kattub. Ta otsib kocku sinilille, pääsukesefilmi, turekatlaid, tulninne, kassikappi, Jaanilille zc. Kõik neid punub ta wanikuks kocku. Seda tahab ta oma emale wiia, sest täna on tema sündimise päew.

Aasa otsas, mis ühe aiani ulatab, kasvab üks roosi pöödsas. Sell pääl õitseb roosilill. Laps filmab seda. Süda hüppab tal rõõmuga seda waadates. Rühitese mõtlemise järele sirutab ta wäikese käe wälja ja murrab lillitese.

Ta waatab seda tükk aega ja teda näitse järele mõtlewad. „Mis pean ma sinuga tegema, armas roosite?“ küsib ta.

Ja — mitte wanikuksse ei punu ta puna roosikest, ta kinnitab tad — kübara külgi. Nõnda roosi kübara pääl langes hüppab tütarlaps selle pääle üle aasa ja laulab roosist järgmist laulu, mida õde talle õpetanud oli:

„Roosikene mütsil walgel	Roosikese okas walus,
Dilmitseb nii õrnaste;	Weristab mu sõrmekse;
Puna pöske walgel palgel,	Seft mu sõbrakene palus:
See on nägus neiule.	„Pane roosi mütsile!“

Kui on mütsil roosikene,
Puna pöske paleksel,
Siis sind iga inimene
Kannaks kätel kaunidel.“

„Di, mis ilus!“ ütles Miina ruttu, see lauluke on minu meele järele. Seda tahan mina ilma ema täadmata õppida ja siis temale ette laulda. Sääl juures panen ma ka enesele roosikese oma õle kübara pääle.“

„Minu tõine lugu,“ rääkis roosike edasi, „on

Roosifeseft pääpalmikus.

Juba oli õhtu kaunis hilja. Tuled olivad enamist igal pool ära kustutatud. Seda eledamalt hiilgasivad taewa taadi küünlad. Üksi ühe suure tantsumaja kõrge aknatest paistis alles päewa walgus. Laiad, haralised lihtred saatsiwad oma kiiresid igale poole kõige kaugema toreda saali nurkagi. Ümber ringi, pehme istmete pääl istusiwad uhkelt ehitatud preilid ja prouad. Kuld keedid, sõrmused, pärlid, prossid ja nõelad hiilgasiwad igal pool kirjus ringis. Tasane tuule õhk liigutas pilwe sarnasi pitsiisi ja õhu-õrnu riidid.

Korraga kõlab pilli hääl. Basunaid puhutakse, piiparid aetakse ja pilli löüakse. Tuule kiirusel on kõik istmed tühjad ja laia ruumi sees seisawad tantsijad tantsimisele walmis.

Hüppamine algab. Nagu udusuled lendawad kenad tantsijad tuba mööda. Tõue wahib tõist, sest iga üks arwab ennast kõige ilijamaks. Üks aga on juba tõesti. Kõikide silmad waatawad tema pääle. Ommeti, tema ei kannu kuld keete, ega kallid kiwa. Ta kleit on kõige lihtsem toredas ringis. Mis aga on ta ehe, et teda kõige kannimaks peetakse? — Ta kannab wärsket roosililli pääpalmikus. Kuigi kallid kuld kroon ei jõuaks sellest ehtest ülem olla. Roosilillite pääpalmikus on ta kõige kaunim kalliskivi!

„Siin tuleb mulle meelde,“ ütles Miina, „mis mem hilja aja eest minu wanema õele ütles, kellel ta roosife pääpalmiks oli. Ta ütles: „Geelena, nüüd on sinu rooside aeg. Bruugi seda ruttu kaduwat kewadet oma südamie sõndu mööda, aga jää sääl juures wagaks ja hääts!“

„Selle asja poolest oli minu emal täieste õigus. Roos ei õitse kaua. Ta lehekeseid on õrnad ja kartwad ruttu riket. Häda selle roosi-õiele, kes enne aegu ilmub. Bölewad pätkese kiired wõiwad talle surma jaata. — Kuule aga nüüd edasi! Ka inimese eestulewa eluse tungime meie.

(Roosifene rinnal)

saab seda tõendama. Bea aegu tüla kstes seisis üks talu maja. Ühel päeval oli siin kõik pidulikult ehitatud. Ütse ees rippusivad wanikud ja mitmed kirjud ehted. Seinad ja ahi oliwad meelt lubjatud. Wana põrand oli walge kui lumi. Ütse lingid läikisivad. Öue oli walge liiwaga üle riputatud. Iga kambrete oli ilusaste puhtaks pestud. Hämlikkudele ei antud aset. Perepojad on pidu riides. Pere isa ja ema oliwad omas kõige paremas ehtes. Nad istusivad tõine tõise kõrwas ja waatsivad õnnelikult tõine tõise truu silmadesse, sest tänane päew oli neile püha ja armas. Nende aimus tütar saab täna laulatamisele altari ette astuma.

Kell on üksteistkümmne. Kell katsteistkümmne on laulatamise ajaks määratud. Mõrsjal on juba kallis kleit selga pandud. Kõik on korras. Libeda juukside päält waatab haljas lehe wanik alla. Mõrsja istub laua ääres ja loeb ühte püha kirja tükki. Weel kord astub ta sellepääle peegli ette, silkitab oma juuksid ja waatab ehtid, kas nad ka tõeste kõik korras on. Nüüd on ta walmis.

Aga weel jääb ta mõtlema, nagu puuduks tal mõni ehe. Wahest mõni pärl ehk muu ehte asi? — Minut minuti järele ruttab. Korraga jookseb ta öue oma armsa lilliaiasse. Ühe lillikesega tahab ta ennast weel ehitada. Mias seisab neid suur hulk. Mis sugust saab ta küll täna noppima?

Ta mõtleb ja waatab üle kirju lillide karja. Mis sugust? Nüüd on tal nõu walmis. Õkcalise lillipõesa poole peenra otsas tõttab tema, tõstab wäristes kätt ja murrab maha — ühe roosi. Kuhu ta tema paneb? — Oma rinnale, walge kleidi külge. Nüüd arwab ta ennast täieste walmistatud ja ootab rahuga peigmehe tulemist ja keskpäewa kella aega.

„See on wistist ilus mõrsja olnud,“ ütles Miina. „Walge kleidi külles punane roosi lill!“

„Kuule jälle edasi, armas laps. Järgmise lugu pääl kiri on:

Roosike ema hõlmas. *)

Ühes üksitus orus seisis väikene, waene onnik. Ohufesed, hallid senad olivad paljalt jawnist tehtud. Poolmädanenud katus oli halli sammeldega kaetud. Kitja akna ruutude ette olivad mõnda kohta paberi ääred klisterdatud, nõnda et waewalt päikese paiste tuppaa pääsis. Tagumese toa seinad ligidalt kaswis üks pihlakas ja eespoolt kattis onnikest tapuwäänjas. Ta määsis madalat majakest oma oksade ja lehtede sisse, nagu oleks ta temale südamest armast.

Olgu ka onnikene nii väikene, nii wähe walgestatud, nii wäga ta seinad ussideest muristatud nagu sein: ommeti wõib sääl sees juur armastus, juur rahu, juur rõõm elada.

Onni ukse pahemal pool oli mullast istepink, mille kõrwal roosi põesas õitses. Selle pingi pääl istus onnikese omanik, waene ema, oma ainus laps põlwele pääl. Laps on ta ainus õnn. Ta kiigutab teda lauldes, waatab talle õnnelikult südamega filmadesse ja nutsub teda armsa musudega.

Lapsukene piinab aga piüsti tõusta. Ta tõstab oma wäikest käekesi, küümitab, näitab, haarab ja lastutab. Mis ta küll tahtnes **)? — Ema mõistab ta tumma kõnet. Ta tahab mõnd asja mängimiseks. Aga ema on waene. Mis peab ta temale andma? Tal ei ole ühtegi soldatit, jawni pilli ehk muud selle jarnast. Aga laps ihaldab ikka elawamalt asjade järele. Sääl juhtub ema filmi roosipõesaa pääle. Müüd ta täab üht mänguasjaa. Ta murrab ette waatlikult ühe roosililli ja paneb lapsele mängu asjaks oma hõlma. Laps hõistab, küümitab käekese okasteta roosililli järele ja mängib müüd.

„Ah jah,“ wastas Miina, „müüd tuleb mulle meelde, et ma ka kord roosidega mänginud olen, kui ma ema hõlmas istusin.“

„Roosi rändamine ei lõpe sellega weel otsa.“

*) süted.

**) tahtnes = peaks tahtma.

Roosifene jala juures

jaab sulle tema edespidihest elust rääkima.

Sälle olivad pulmad. Kiriku uksed olivad laiale lahti. Kõrgeist tornist hüüdis kella hääl kangele alla orusse. Kiriku istmed täitsivad ennast päält waatajatega, sest noored ja wanad tulivad kofku.

Üks wana auuwäärt, hall kirikhärra astub pittal sammul altari astmid mööda altari ette. Korraga käib kahin rahwa läbi ja sojistades kuuldasfe üteldawad: „Nad tulewad!“

Sääl laientas orelit hääl laia ruumide läbi: Basunatega sai puhutud ja armaste lauldud. Ja waata, aegamööda astuwad chitatud inimesed pitkas reas kirikusse. Nea ees otsas nähtakse juubeli prunt paari. Peigmees on kahesakümne aastane wanakene lumi walge juuksestega, kes fargu pääle toetab; mõrsja on seitsmekümne aastane emakene, küiras selja ja kortsus palega. Tal on pääs kuld wanil ja peigmehel rinna külles kuld lillikimp. Mõlemad on wiiskümnead pitka aastat tõine tõisega elu õnne ja kurbdust jaganud, päewasid ja pilwesid ilmu näinud ja pidawad nüüd oma kuld pulmi. Nõnda astuwad nad altari ette. Tõisijelt ja waitfjelt, enam liigutus kui rõõm palgete pääl, käiwad nende järele pikk rida lapsi, lapselapsi ja nende lapsi. Nüüd seisawad nad altari astmete pääl.

Agas mis särab sääl nende jalgade juures nii tulifjelt? Mis pääl käiwad nende jalad nii pehmeste? — Need on roosid neile armastusest maha puistatud. Roosid on nende jalgade juures.

Kas näed, armas Miina, kudas just roos inimesele iga eluastme pääl seltsiks on. Ise wanadusestgi jääb ta truults sõbraks.“

„Agas nüüd on ka wistist tema rändamine otsas,“ ütles Miina. „Ma nägin teda juba kübara külles, pääpalmikus, rinnal, hõlmas ja jalgade juures. Edast ommeti ta enam ei jõua?“

„Ja siiski, armas laps, ei ole ka siin tema rändamine weel lõpnuud. Ta käib inimesega kinni ta wiimise sammuni, keset surma riiki.“

Znime ne jureb. Temale tehasse kirsi. Siis kaewetasse hand. Selle sees puhkab tema. Kurni siia on ta sõbrad ja sugulased teda saatma tulnud. Siin pigistawad nad tal weel wiimast korda kätt ja — läksiwad koju. Ommeti tuliwad nad pärast tagasi ja istutasiwad hana künka pääle ühe lilli. Waata jenna! Ta õitseb. Ta on üks roosilill. Roosike õitseb weel hana pääl.

Alles siin on ka tema rändamine lõpetatud. Siin seisab tema kurbduse filma piisariid walades, mis õõsel waike kui ta külge riputanud. Siin walwab tema, kurni ta õied langewad. Aga ka tema, nagu inimene, ei närtsi igaweks, waid üksi, et mielt kewadel õilmitsema hakata.

„Armas roosikene,“ ütles nüüd Miina, „mina tänan sind südamest selle õpetliku jutu eest. Gõitaks naersin ja hõiskasin mina omas südamest selle tiitarlapsesega, kes roosikest kübara külles kandis. Nüüd on mu meel üsna tõisiks saanud. Ma mõistan nüüd, et roosike wäga inimese sarnane ja ta truud saatja on. Sellepärast tahan mina teda kalliks pidada, ja nii sagedaste, kui mina roosililli näen, tahan mina sinu sõna meelde tuletada!“

Lillikene metsas kaljukoopas.

„Jumal appi, armas laps! Jumal appi!“ „Aga kes terwitab ommeti mind siin üksiku metsa murul?“ wastas Klaraake.

„Jumal appi, armas laps! Jumal appi!“

Klaraake: „Kust tuleb ommeti see õrn, armas hääl? Kas ta tuleb tiheda künkede halja okaste seest? Siis wõiks ta mõni jõulu inglise olla, kes wahest äkste ärganud on ja jõulud mõtleb olewat. Gõh tuleb see hääl jäält wäikesest, warjulisest wee loikast, kus metsa ojakene mõned sekundid puhkab, et siis jälle edasi udriseda?“

„Jumal appi, armas laps! Jumal appi!“

Klaraake: „Juba jälle! Gõh on ta mõni wäikene waimukene, kes minuga naljatada tahab? Doda aga, mina saan seda oma ätale ütlesma, kes jääb kalju künka otsas istub ja maalib. — Aga ei, seda ei wõi ta ka olla, sest

wainukesed magawad päewal, nõnda minule ju tädi jutustas. — Aga vooda, ma pean küsima.

„Kus ja oled, häälekene, kust küllelt ja kõlad?“

„Otsi mind aga! Otsi aga!“

Klaarakke: „Dot, pahemalt poolt, säält tuleb hää! Kus ja siis onnmeti oled?“

„Kumarda, kumarda!“

Klaarakke: „Aga siin on ju ilmatu suured kiwid? Ja ka muidu on kõik nõnda metsik!“

„Tule aga ligemale ja ära karda mitte!“

Klaarakke: „Siin, siin pead sa olema. Aga mina ei näe jütsgi muud, kui kiwide kogu ja säääl wahel pikkawa pimedat koobast, mis nende läbi on jünnitatud!“

„Kumarda ennast aga, küll sa saad enam nägema!“

Klaarakke: „Mis wõib siin nähä olla? Siia ei tule ükski inimene, kus nõnda kiwidest külna õhtab?“

„Kas ja siis mind mitte ei näe?“

Klaarakke kumardab maha ja waatab kartlikult wäikesse kaljukoopa. Säääl painutab temale päätesega üks lillikene sõbralikult wastu. „Jumal appi!“ hüüab ta muelt.

Klaarakke: „Di! Üks lillikene! „Mind meelespea! *) — Sina siin, kannis kannite?“

„Ja miks sina seda imets paned?“

Klaarakke: „Oks see siis ole imetelemise wäärt? Siin üksitus, koledas koopas ei oleks mina ial lillikest otsinud. Ja kui priisk ning rõõnnus sina oled!“

„Wõib küll olla, et mina natukene priiskem olen, kui need minu õdedest ja wendadest, kes tee ääres õitsewad, kelle pääl mardikad ja liblikad lendawad ja kes päikesest pea pleegitud saawad.“

Klaarakke: „Aga ütles mulle, armas lillikene, kudas sina siis diete siia üksitu kohasse oled saanud?“

„Kudas? — Kudas muidu, kui selle läbi, kes kaljud kõituma paneb ja puud purustab ja kes oma hinge õhuga merd mõllama ajab. Tema istutab ka kõige wähemat lillikest oma ajemele.“

Klaarakke: „Seda ütles just ema enne minule, et

*) Selles siinse õlurega, kollase täppidega lillikene, mõned hüüwad teda ka ma a wiha rohi.“

armas taewa taat ka lillikesi wälja pääl ehitada. Aga ikka weel ei tää ma mitte, kudäs just tema sind siia on toonud."

"Seda wõin sinule seletada: Wiis wersta siit on üks metsamuru. Sihawa rohu sees seisab siin ja sääl mõni finine "mindmeelespea" pööšas. Ühel päewal tuli talunit ja niitis rohu kõige lillidega maha. Nad närtseiwad ja walmid seemneterakesed kuiwasiwad ära. Metsamuru ligidal elas üks lõukese paar. Need kandsiwad oma pesasse kuiwi heina kõrrekese. Nüüd munesiwad nad ja hauusiwad munadest pojad wälja. Kui need suureks oliwad kaswanud, lendasiwad nad pesast ära. Aga ühele lõukesele oli üks seemne terakene jalakese külge jäänud. Praegu istus ta ofsa pääl ja tahtis seda seemnekest ära noffida. Sääl filmas teda kull ja lendas kui nool tema poole. Lõukene karjatas ja pani paku. Rööwlinde taga järele. Dnneks leidis weel linnuke seda pelgupaika, mis läbi ta oma taga ajaja kiiisist pääsis. Siia pudenes see seemnefene ta jalgade küllest maha ja — sellest olen mina kaswanud."

Klaarakene: „Imelik, wäga imelik! Aga ütle onneti, armas lillikene, sina tarwitad ju päikese paistet ja wihma? Kust sina seda siin peidus saad?"

"Oh, armas laps, Jumala ees ei ole peidupaika. Ta annab minule, wäikesele lillikesele peidupaigas niisama kõi, mis ma tarwitan, nagu suurte elewandidele Aafriamaa metsades, mis nemad tarwitawad."

Klaarakene: „Aga kudäs päikese paiste sinu juurde wõib saada, sellest ei saa mina ikka aru?"

"Palju walgust ei ole minul küll mitte, aga minul on nii palju, kui ma tarwitan, ja sellest on küllalt. Päikese õune andjad kiired paistwad päewal arwata kümme minutit minu pääle. See sünnib hommiku, kui ta nende männade latwade üle waksja wõrd on kõrgele tõusnud. Mina mõtlen, et ta nimelt iga kord minu jauks iseäranis ühe kiire jaadab, kes mind lahkestes terwitab. Wõib olla, et ta mind waejeks lapseks peab, kelle eest iga mehe kohus on muretšeda, sest et ta üksina ilma pääl on. Sellest ühest päikese kiirest saan mina elusõudu terve päewa jauks, just nõnda, nagu waga inimene ühest ainust röömsast

tunnist rahuliku meelt ja erkust palju pilwise päewade jauks leiab."

Klaarakene: „Mga kudas on lugu wihmaga, kuna ommeti kiwid nagu wihma wari sind katawad?"

„Nimelt kiwid teewad, et ma weel millalgi jänu ei tunnud. Kui wihma sajab, siis on minu ümberseiswad nullatükikesed hooljad kaugemal seiswa õdede käest wett wastu wõtma ja minule andma. Ka hoiawad nad seda kosutawat jooki kama minu jauks alale, sest et päikene liig ruttu jeda neilt ära ei saa nõnda. Bahel tõuseb ka sõbralik tuul ja ajab wägisi wihma piisad minu majasse; need peawad mind kastma ja minu sinisid filmi kosutama. Kui põud on, siis hoolitsewad kaste tilgad minu kosumise eest. Nõnda mureseb armas taewane Sja minu eest, just nagu teie, inimeste eest. Mu süda saab liigutatud, kui mina tema isaliku hoolekandmise pääle mõtlen. Ma ei wõi teda tänadagi, waid üksi omad jilmad tema poole tõsta. Kes hooliks ühest niisugusest wäikesest lillikesest, jeda keegi ei tunne, kui üksinda tema!"

Ei tänu laulu lafsuta
Üks lehkaw lillike,
Kui päikse piirilt maksuta
Saab toitu, lillike.

Ja waitne, waga waitmine
Teeb tõeks siisgi mull'
Ja mõtet: „Sja saatmine
Dn olnud kõik see jull!"

Klaarakene: „Mga kas sul ka aeg igaweiks ei lähe? Sull ei ole ühtegi seltsilist."

„Sahahaha! Ühtegi seltsilist? — Küllalt, küllalt! Kas ja minu sõbralisi naabrid ei näe? Bahemal pool seisab sõber sammel, siin paremal pool wend „warju lill" (*asperula odorata*), jään pits „wäänwars" (*Gpheurante*). Sga üks oleme küll ise sugused, aga sellest pole wiga, meie armastame siisgi tõine tõist kui wennaksed, sest meie täame, et meil üks Looja ja ülespidaja on. Meie terwitame tõine tõist sõbralikult pääd painutades, kiigutame ennast naljatades õhu sees ja jutustame ajawitteks tõine tõise mitne sugusi lugusi waitse metsa elust ja lillide liigist."

Klaarakene: „Kas ja ei wõiks ka minule mõnd niisugust lugu jutustada?"

„Miks mitte, kui sa soovid. Enne wanast oli üks härjapõlwe mehekene. See elas oma abikaasa ja kolme lapsega ühe õõne tamme sees keset metsa. Ühe poisi nimi oli Nipitiri. Ta ei olnud suurem kui lapse king. Aga tema pisukeste patšu pää sees oli ommeti palju kurjust. Tema kõige suurem meeolehää oli waiksid metsa lillikefi ära kistuda ju kattuda. Mõni kord rehtis ta oma kõnnikepiga tee äärse lillidel kirjud pääd otsast maha. Selle üle jaiwad lillid väga wihaseks ja ütlesiwad: „Noppida mõiks meid Nipitiri ja wanikuks pumuda, ehk meid kübara külge panna, aga ülemeelselt meid lööma ja wigaseks wemmeldama ei peaks ta mitte, sest see on patt, selle eest peab teda karistatama.“

Lillid pidašiwad nüüd nõu, mis teha tuleks. Ja mis siindis? Kui Nipitiri suri, istutasiwad sugulased temale lillid hana pääle. Aga lillid ei kaswanud mitte. Nii sagedaste, kui ka unsi istutadi, ifka närtšiwad nad ära. Ise heina kõrrekesedgi kuiwasiwad ära. Mõnda jäi tema kalmukiingas koledaks, nagu paljas kalju. Kui wabel härjapõlwe mehekeseid siit mööda läksiwad, näitšiwad nad sõrmega ja ütlesiwad: „Siia on lillide mõrtsukas maha maetud!“

Klaarakene: „Aga ülemeelne lillide rikkumine on ka väga häbemata töö.“

„Ja nuudugi, armas laps! Iga üks, ka kõige wähem lillikene on Jumala loom, üks ime asi suures looduse kirikus, kõige parema maalija kõige parem pilt. Kes kõige wähemat lillikest terawa filmadega ja waga jüdamega waatab, sellele räägib ta enam, kui mõni pitt jutlus ja mõni pitt laul.“

Klaarakene: „Armas lillikeene, kui talw tuleb, kas sina jüis wahesi ära ei külma?“

„Aratülma? Oh ei! — See suur tekk, mida armas Jumal igaks talweks oma mitme tuhanda lapse pääle katab, ulatab ka minu pääle. Wana talwe kuningas on kaminis sõbralik minu wastu. Nimelt kui diete kangešt tuiskab ja tormab, katab tema mind kõige soojemalt kinni ja ehitab weel päälegi ühe kaitsewa müüri wäikese koopa suu ette. Sääl sees magan mina nagu toas. Mööda läinud talwel oli minul ka külaline. Kui esimesed lume

riismed mäna ladwas mängiſiwad, tuli ühel päewal minu juurde paks, raswas ſiil ja waatas minu toas enese ümber, nagu tahaks ta küſida: „Kas ſiin ei ole ühtegi kambriſest üürida?“ Temal oli wiſtist koht meele järele, ſest warſti tegi ta tagumise toa ſeina ligidale aſeme ja — uinuse. Kui eſimeſed leheküü kiired meie talwe toaſe külge koputasiwad, ſiis alles ärkas ta uueste. Ka ſalamandrid, kärna kornad, ſiſalikud ja maud on mõni kord minu korjuſes talweund puhkanud.“

Klaarakene: „Mina mõtlesin, et ſiin peidupaigas ſurma rahu on, nagu hauas, aga mis kõik ſiin murgas ei ſünni!“

„Selle juures oled ſa eſinud. Kus Jumal on, ſääl on elu. Aga meie Jumal on igas kohas.“

Klaarakene: „Müüd tahaksin weel üht aſja tääda ſaada. Kust oled ſa omale ſelle iluſa nime ſaanud, armas lillikene? Ta on nõnda mu meele järele, et ma enesele ka peaaegu niisugust nime ſoowiks.“

„See on tõſi, minu nimi on ilus, aga ühtlase ka wäga tõſine. Kuula laps, kui Jumal kord maailma lõi ja heinad ning rohud, puud ja lillid tema ümber ſeisiwad, wõttis ta nõuiks weel üht lilli luma, kelle pääle inimeſed õiete ſagedaſte ja igal pool mõtlesiwad. See ſündis. Lilli leheküſi wärwis ta taewa karwa ſiniseks ja ſest õiekese kaſtis ta päikese kullaga ja ütles: „Mind meeles pea“ olgu ſu nimi! Hüüa ſeda nime igale ühele kõrwadesse, et nad minu pääle mõtlesiwad. Inimeſtele on ſeda tarwis, et nad õiete ſagedaſte oma Loojat meeles pidawad, teda auuſtawad, armuſtawad ja kartwad. Sa wõid ka oma nimega ſüdamid koos hoida, et kui kaſs tõine tõist armuſtawad ja lahkuma peawad, nad ſiis ſind tõine tõiſele kungiksiwad. Ja ſiis hüüad ſa kummalegi neist, nagu oleksid ſa lahkunud sõbrake: „Mind meeles pea!“ — Ka wõid ſina haudade pääl õitſeda. Sest küll nutab arm awatud hana juures ja ei taha kurbduſt kahtada; küll kõnnib eſimeſte aastate ſees laps ema ehk isa hauale, õde wenna rahu rüntale ja sõber sõbra kalmu-
küntale: aga on aegamööda hana üle ſammal kaſwanud, unuſtataſe ſagedaſte ſurnut ära. Siis pead ſina ſurnud omatſe paluja hääle elawatele olema, kes hüüab: „Mind

meeles pea!“ Ja et sind inimesed igalt poolt leiakšiwad ja sina neil käe järel wõtta oleksid, pead sina igas kohas figinema: kõrge mäe kuppude pääl, all waikses orus, lihawa aasa pääl ja kuiwanud kõrrede kaasas; pead wara ja hilja õitsema oma Sooja amiks.“

„See on, armas laps, minu elulugu.“

Klaarakene: Sa oled mu südant liigutanud, kallid kannike. Müüid oled sina mulle weel korra armsam kui enne. Täna weel tahan ühe „mindmeelespea“ oma wäike wennahele hana pääle istutada, et see lillikene minule uueste meelde tuletaks, kui sõbralik ja armas mulle mu wäike wenna oli.

Õnneti müüid, lahke lillikene, pean tagasi töttama oma armsa isa juurde. Suur tänu selle eest, mis sa minule jutustasid ja õpetasid. Mina ei oleks millalgi uskunud, et siin pärast metsa nurgas nii palju taewa taadist näha, kuulda ja õppida on. Müüid jää Jumalaga! lahke lillike! Nasta pärast läheb minu kõige parem sõbrakene, Miili, kaugele linna. Siis tulen mina jällegi sinu juurde. Sa kingid mulle ühe diete ilusa diekehe. Selle annan Miilile, et ta mind meeles peaks!“

Leedripuu *) põesa ees.

„St! Mütsid maha! Teie poisikehed! Põlwe niks! Teie tütarlapsed!“

Miku ja Juku, Liina ja Leena jäiwad seisma. Nad läksiwad parajalt suurest, laiaft leedripuu põesast mööda, kes kirikhärra küüni ja elu maja wahel warjus seisis. Selle imelikku hüüdmise pääle jäiwad nad seisma ja waatsiwad ümber ringi. Miku arwas, et mõni auus mees tuleb, keda terwitama peab, ja Liina arwas, et ehk kirikhärra ise aknast wälja waatab. Aga ei neist olnud ühtegi näha. Nende ees et seisnud muud kui wana, fadasid korda nähtud leedripuu põesas.

Kui nad teda ligemalt waatsiwad, siis oli ta nende meelest täna nagu ilusam, kui muidu. Tal oli ka tõeste

*) Koera dispuu, lobja dispuu.

täna kõige kenam ehe ümber, sest loodus pühitsetes oma kewadepüha. Haljad lehed katsiwad osalt suuri kollakaid walgid õisi. Leena ütles, et põesas olla just nagu mõni linna preili halja siidi kleidi ja walge siidi mäntliga.

„Mütsid maha, põlwe niks!“ hüüdis jälle hääl. Ja ülemase otja pääl nägiwad lapsed nüüd kena käblikut, kes neile nõnda hüüdis.

„Aga kelle ees peame mütsid maha wõtma ja põlwe niks te tegema?“ küsis Juku, „meie ei näe kedagi.“

„Kelle ees?“ wastas käblik. „Ütelge lapsukesed, kelle ees wõetakse siis müts maha?“

„Noh, selle ees, keda auustata tahetakse,“ kostis Miku.

„Üsna õige. Ja niisugune on praegu teie ees!“

„Meie ees?“ ütles Miku. „Meie ei näe ühte hingegi. Ah jah, sa arwad wist kirikuhärrat? Aga tema ei ole ju siin. Tema istub praegu wist oma kirjutuse laua juures.“

„Ei mitte. Kirikuhärrast ei räägi mina. Mütsi maha wõtmise wääriline seisab teie ees.“

„Meie ees? Kas meie siis pimedad oleme? ütles Juku.

„Seda teie küll ei ole, armsad lapsed. Aga nõnda on sagedaste ilmas lugu. Ei ole igakord tääda, kes auustamise wäärt on, ja selle pärast jäetakse müts pähä. Mõne tõise eest aga, kes auustamise maitugi ei ole ära teeninud, wõetakse ta maani maha.“

„Noh, noh, armas linnukene,“ ütles Liina, „meie tahame diete lahkestest ja wiisakalt teretada, kui sa meile ütled, keda?“

„Keda? Seda leedripuu põesast, kes teie ees seisab.“

„Kas see siis nõnda suure auu wäärt on?“

„Kudas muidu, armsad lapsed! Kes nii palju kasu saadab, kui tema, on küll wäärt, et müts ta ees maha wõetakse.“

Lapsed waatjiwad tõine tõise otja, nagu tahajiwad nad üks ühelt küsida: Kas sa tääd ka midagi sellest kasust? Eht sina? Witmate ütles Leena: „Ah jah, mulle tuleb meelde, et leedripuu leen diete hästi maitseb.“

„See oletks väga wähe,“ wastas käblik „kui ta paljalt maitsewat leent annaks. Aga kuulge päält, mina tahan teile temast rohkem rääkida.“

„Räägi, räägi!“ palusiwad lapsed.

„Mina tahan leedripuu õitega hakatust teha, sest et need praegu kõige kaunimalt teie filmade ees firatvad. Kas teil omad ninaksed ühes on lapsed?“

„Na muidugi,“ vastasivad need. Viina aga hakkas omaft kinni, katsetes, kas tal ka wistist ligi on.

„Noh, siis hoidge omad ninaksed õite ligi ja tõm-
make tubliste hinge ja warsti tunnete midagi magusat!“

Lapsed tegiwad. „Di, oi! hiiüdsiwad nad rõõmsaste,
„see lehtab ime magusaste!“

„Beaksite aga kord homniku ehk ka õhtu ehal leedri-
puu põesale wõersile tulema, palju paremat lõhna wõiksite
siis jisse hingata. Nende wärskte õite sees presstitud
wedelik ajab haiget higitsema ja teeb jelle läbi mõnda
terwets. Saawad aga need õied kuwatatud, siis saab
neist see teewesi, mida iga üks hää pereema tunneb.“

„Wäga tõsi,“ tähendas Viina, „kui hilja aja eest meie
wäikestel wemmal kõha oli, pidin mina ka kune kopika eest
leedriteed tooma.“

„Kui neid õisi piima sees keedetakse, siis saab neist
wäga maitsew jөөf. — Dietest saawad sügiseni mustad
marjad. Neist wõib nõndasamuti mõnusat jөөki walmis-
tada, mis mitte üksinda hästi ei maitse, waid ka päälegi
rohuts on. Ise wiinagi wõib neist marjadest walmistada.
Pääle jelle keedetakse neist musta marja jahwti, mis werd
puhastama peab.“

„Need marjad saadawad siis kolme kordset kasu!“
hiiüdis Zuku imeteledes.

„Jah,“ ütles linnikeue. „Aga kurbdusega pean tun-
nistama, et neid weel niisugusel wiisil tarwitatakse, et,
kui mina jelle päale mõtlen, süda sees pehmeks läheb ja
nutt päale kippub. Nende marjade läbi kautawad mitmed
minu wendadest priiust ja elu. Oh need õnnetumad!“

„Kudas nõnda?“ küüis Mitu. „Kas need marjad
teile kihwtiks on, nagu mõrudad mandlid orawatele?“

„Gi mitte. Aga toore südamega inimeste läbi saawad
nad tõijel wiisil minu jugukonna surmaks. Nende awate-
lewa hiilguse külles seisab sagedaste minu wendade aas-
tate kaupa kannatamine. Sügiselt, kui leedri marjad
walmis on, tuleb ka linnupüüdmise aeg kätte. Linnu-
püüdjaja paneb omad wõrgud madala metsa põesaste

wahela winna, nimelt meie eluaseme ligidale. Paelade külge riputab ta leedripuu otse, sest ta täab, et meie nende marjade pääle maiad oleme. Kes nüüd meist, olgu ka nälja pärast, jenna sööma läheb, on eluajaks otjas. Paelade filmused töidawad meie wäikeji jalgu ja meie oleme — wangis, wangis! Ei aita jääl rabelemine, ei karjumine! Kuldne priius on kadunud! Warem ehk hiljem tuleb linnupiüüdjä. Tema ilmi järab röönnu pärast, kui ta juba kaugelt oma jaati filmab. Waene loomakene kardab ja wäriseb. Aga tema naeratab oma noosi üle. Wiimate awab ta ühe linase kotikese suu ja siis: Jumalaga! ja ilus, haljas mets oma warju wiskawa oksadega, oma lehtawa lillidega ja oma kosutawa ojakeseaga! Jumalaga priius, ja kuldne taewa and, ja kõige kallim pärli metsa elanikkude röönnupärjas! Wangi koda, waewalt kahe kämbla laine, on õnnetu linnuse edespidine eluase! Aasad, wäljad, metsad ja mäed oliwad siia maani tema jõogi laud, nüüd aga on wäikene napikene. Tiit, tuhü wärste ojakene jooksis, oli ta karikas, nüüd on tillukene klaasikannike. Siitwad ja kiitwad oksad oliwad ta säng, nüüd peab ta palja peenikeste puu pilbaste pääl puhkama. Jumalaga priius ja Jumalaga õnn!”

Lapsed waatfiwad tõine tõise otja. Siinal ja Leenafeset oliwad pisarad filmis. Keegi ei lausunud sõnna, aga iga üks mõtles enese juures: „Ei, metsa linnusest ei taha ma millalgi puuri pista.“

„Üht asja, armsad lapsed,“ ütles käblit edasi, „paluks ma teid tähele panna: Ka teie saate omas eesttulewas elus awatelewaid marju oma elu tee päält ees leidma. Olge ette waatlikud, wõib wõimalik olla, et ka nende all wõrgud peidus seisawad, mis teid märkamata lingu mäsfiwad ja siis olete wangis ja kadunud.“

„Mina ei saa sellest aru,“ ütles Mitu.

„Noh, ma seletan: Mõni kord tulewad pahad inimesed hääde juurde neid äraeksitama. Et see neil korda läheks, selle tarwis räägiwad nad mahedaste, meelitawad ja lubawad mõnda sugust armast asja. Need on marjad. Kes niisuguste kiusajate juttu kuuleb, satub patu paelusse. See on filmus. Aga üks patt sünnitab tõist ilmale ja patt on inimeste hukatus. See on kadumine!“

„Seda ei ole ja mitte ilma asjata rääkinud,“ kiinistasivad lapsed.

„Kuulge veel edasi leedripuust! Tema seespoolne koor on helehalsjas. Sellest ja ta wiitelapilise lehtedest walmistatakse rohtu, mis veel enam werd puhastawad, kui tee. Vääle selle olen mina ka veel kuulnud, et haljad lehed kokku surutakse ja sellest ollusest wäikesed pärli sarnased kuulikesed tehakse, Need aetakse paela perra nagu helmed ja pannakse kaela. Aga seda ei tehta mitte ehteks, waid hamba walu kautamiseks. See on küll wistist enamist ebanust.“

„Siis on niisugune leedripuu põesas päris aptek?“ ütles Miku naljatades.

„Jah,“ lisas Juku juurde, „tal puuduwad paljalt klaasikesed, kastikesed, hõõrumise asjad zc.“

„Mete jõuame nüüd leedripuu tüwe juurde. Ta puu on walge kollakas ja väga peenikene. Sellepärast pruugitakse teda ka niferdamiseks ja treimiseks. Noorte oksade sees on pehme, kerge üdi, mida warsti wälja liikata wõib, mis läbi tüwest toru sünnib. Seda täädwad karjapoiskesed väga hästi. Kui nad mõnd tuule piissi ehk weepritsi tarwitawad, siis lõikawad ruttu leedripuu warre, uuristawad ta õõnaks ja pea on mängu riist walmis.“

„Seda tahaks mina ka katsuda,“ ütles Juku. „Kui ma onnemeti täaks, kas kirjiku härral täna hää tuju on ja ta minule lubaks üht oksa maha lõigata!“

„Leedripuu muretseb veel mitmel muul wiisil laste lusti eest. Oma üdigi annab ta selleks. Teie olete ehk juba kõik neid nõnda nimetatud „ülesseija“ mängu asjakefi näinud. Need ei ole muud midagi, kui leedripuu üdist walmistatud titakesed, kes oma jalgade sees seiswa raskuse läbi ülestõusewad.“

„Ma armastan nüüd leedripuud kahe wõrd,“ ütles Giina, „sest et ta nii sõbralikult meid lapsi meeles peab. Di, wäikesed „ülesseija“ titad on väga weidrad asjad. Minu weinakene mängib tundide kaupa nendega.“

„Si oleks mitte wõinud uskuda, et see sama üks põesas nii palju tulu toob.“

„Selle pärast ütlesin mina enne, et sagedaste mitte tääda ei ole, kellele auu tuleb anda. Siin juures tuleb mulle üks salmike meelde:

„Kui mõni mees täaks, mis mõni mees väärt,
Siis mõni mees mõnda meest mõni lord näeks;
Et aga mõni mees tundmata weel,
Saab ära ta unustud kohuse teel.“

Nüüd oleks mina teile ka weel ilmatu imeliku leedripuu elukatest rääkinud, aga täna on juba hiljaks jäänud.“

„Kuhu siis sinul rutt on?“ küsis Beena.

„Mul on weel tarwis ühe sõbrale westki tiigi juurde sõõrsile minna.“

„Ja millal ja meile jällegi edasi jutustad?“ küsivad lapsed.

„Kui teil aega on, siis tulge homme sell samal ajal!“
Lapsed lubasivad tulla ja wuht! oli käblit kadunud.
Ka lapsed läksiwad koju. Aramimes aga jätsiwad nad leedripuu põesast ilusti Jumalaga, nagu neile wäikene linnuke käskinud oli.

Wäikeste loomafeste sõõrsil.

„Waat nõnda, lapsukesed,“ ütles järgmisel päewal käblit, „see on hää, et teie sõnalised olete.“

„Meil oli waew õiget aega ära wotes,“ ütles Zuku, „millal imeliku leedripuu põesa elanikkudest täädust saatsime.“

„Nemad on wäikesed, wäga tillukesed, aga nimelt sellepärast ilmatu imelikud loomad. Nõnda on üleüldiselt terwes looduses: kõige enam imekspanemise wäärt on sagedaste wäikesed asjad. Ja nimelt saawad need mõistatused, mis armas Jumal kõige pisema loomade sisse on pannud, kõige wähem tähele pandud ja kõige arwemast mõistetud. — Aga astuge nüüd armsad lapsed, õiete leedripuu põesa ligidale. Kui ka karwased lehe otsakesed teie ninasid natukene kõdistawad, sellest pole wiga. Waatage just seda noort, wärsket raaga eneste ees hästi läbi!“

„Uhaa! see raag on oma tiirwe ligidalt üsna must,“ hüüdis Mitu, „nagu oleks tal must sutt jalas.“

„Wäga õige, lapsutefed.“ Aga astuge weel ligemale!
See fufft on elus.“

„Hahaha! naerfiwad lapsed. „Glus fufft!“

„Ei wõi parata. Waatage aga hästi fenna!“

„Tõeste!“ hüüdis wiimate Juku, „see muft riie liigutab enmast.“

„Jah, jah, mina näen ka nüüd,“ ütles Piina. Waata tudas jääl kribiseb ja krabiseb!“

„Ohoo!“ hüüdis Juku, „tõeste päris wäikesed loomakesed! Ja kui palju! Lugemata hulk!“

„Muidugi, armjad lapsed, need on wäikesed loomakesed ja neist tahtsin mina teile mõnda rääkida. Nende loomade nimi ei ole teile küll wistist meele järele, aga „ega nimi meest ei riku.“ Nende nimi on oma elu koha järele lehetäid. Need, kes looduse lugu on õppinud, hüüdwad neid „putukateks,“ ehk nimelt seda feltskonda „nokkputukateks.“ Mitmed ei jalli neid loomakesi mitte ja põrkawad neid nähes tagasi, hämliku nähes ehmatawad nad ära ja kärna konna pääle waadates süllitawad nad „ptiüh!“ See on üsna naeru wäärt. Aga kõige ropuma looma pääle elajate hulgas waatawad nad üsna rahulikult ja kratsiwad teda päälegi kaela äärest. Ja see ropp loom, misjugune matuse asi ta neile on!“

„Käblikul on õigus,“ ütles Juku. „Kui liha worstid laua pääl on, ei mõelda enam jugugi selle pääle, kellest seda walmitatakse.“

„Sirutage nüüd omad käikesed natuke wälja, warsti saawad mõned loomakesed maha kukkuma, siis wõite nende kaju teraselt tähele panna.“

„Mina sain faks tüüli! Mina neli! Mina kuus! Mina üsna hulk!“ hüüdsiwad lapsed waljuste läbisegamine.

„Hää küll. Nüüd näete, neil on faks ümargune teha ja ise pää. Pää külles on katsumise sarwed. Kellel õiete terawad filmad on, wõiwad seda näha, et need sarwed on 6—7 liikmest kokku pandud. Mõnel loomal on ka tiiwad, aga mitte kõikidel.“

„Õigus! hüüdis Miku, „minul on üks tiiwadega loom.“

„Tagumise teha otsas nähakse faks peenikest toru, mis nagu karwakesed wälja waatawad. Neid hüütakse

meeteorudeks, sest et neist ühte wiisi meesarnane wedelik wälja jookseb. Pääle selle leiate kuis jalga, kes, nagu kõige putukate juures, jälle mitme jätkulised on."

"Küll nende silmad wõiwad wäga wäikesed olla!" ütles Zuku.

"Ja kui pisukene nende suukene!," ütles Liina juurde. "Päris suud neil ei ole, waid selle asemel peenikene noka, keda nad läbi taime päälisnaha pistawad ja sellega taime wedelikku imewad. Aga jell nokal on keskel painutus, nõnda et nad teda noa wiisi kofku kõhu alla wõiwad käända. Selle noka abiga hoiawad nad ühtlase ennast taime külles kinni. Kui ligemalt waatad, siis arwad neid loomakehi jellepärast paa pääl seiswat."

"Siis peaks neile weri pähä jooksuma?" ütles Leena.

"Jah, kui neil päris werd oleks. Were asemel on neil paljalt haljaswalge wedelik. — Aga katstuge nüüd seda kohta ligemalt, kus nad seisawad. Nagu näete, on nad ringis puu ümber leeris. Wõiks nõela otsaga nende pihtra pista, ilma et sa ühelegi haiget teeks. Ja sellest ei ole weel küllalt, et nad nõnda tihedalt üksteise kõrwas istuwad, nad istuwad ka üksteise üle. Waatage aga, kudas terwe kari tõiste pääl jalutab!"

"Tõeste! see on naljakas rahwas, tantsiwad tõine tõise turja pääl!" hüüdis Zuku.

"Bange nüüd, armsad lapsed tähele, mis karwa nad on. Kaugelt on näha, nagu oleksiwad nad kõik mustad. Aga kui ligemalt waadatakse, siis nähakse et mõned tume haljad, tõised üsna helehaljad on. Nimelt noored ilmale sündinud loomad on helehaljad. Kui nad wanemaks saawad, siis muudab ennast helehaljas karw tumehaljaks. Kui nad täiskaswanud on, siis lähewad nad mustaks."

"See on just nõnda kannuti," ütles Mitu naerdes, nagu kergejala kirbu juures. See peab, nagu minule on öeldud, walge karwaga ilmale tulema, siis minna ta punaseks, pärast tõnuks ja wiimate mustaks."

"Aga mis need lehetäied sööwad?" küsis Leena.

"Seda küsimust olen ma ju ootanud. Nemad imitsewad taimede sahwiti kas tüwest ehk lehtedest. Wuidugi mõista, walitawad nad enese söömajaks niisugusid kohte, kus pääliskoos alles noor, ehk kus lehed alles õrnad on.

Oma suuruse järele tarvitavad nad palju toitu, sest nad imitsewad terwet päewa. Sagedaste läheb ka see leht, mille pääl nad istuwad, kortsu, sest et ta toit temalt saab ära wõetud. Aga see on jällegi isalik jäädmine looduses, sest lehe kortsude wahel leiawad loomakesed põlewa pätkese kiire, wihma ja tuule eest warju."

"Aga mis tarwis need walged täpid siin tüwe külles rippuwad?" küsis Mitu. Nad on just nagu wäikesed põietesed."

"Need on nende loomakese riided."

Lapsed paugatasiwad kõik korraga naerma.

"Urge naerge mitte. Kas teie tõukudest ei ole kuulnud, et nad, enne kui ennast tupeks muudawad, mitu kord nahka ajawad? Just nõnda samuti teewad ka lehetäied. Need wäikesed walged põietesed ei ole muud kui nende äraaetud kooretised."

"Kudas nad neid koori seljast lahti saawad?" küsis Tiina.

"Kui wäikesed loomakesed tunnewad, et nende päälisnahl liig kitsaks läheb, siis käänawad ja wäänawad nad nii kaua, kuni päälisnahl selja päält lõhkeb. Arwata weerand tunni järele ronib wäikene loomakene uue ülikonnaga wälja. Niisugune naha ajamine sünnib sagedaste mitu korda üksthõise järele."

"Wäga imelik!" ütlesiwad lapsed.

"Beel imelikum on see, et nad enamiste kõik pärast oma mitme korralist riiete wahetamist lõppeks tiiwad saawad, millest enne märkigi näha ei olnud. Need tiiwakesed oliwad enne wäikeses tupedes, nagu mõõgad soldatidel warjus. Tiiwade kohta on kolmesugust tähelepanu. Mõned lehetäied tulewad kohe tiiwadega ilmale, mõised saawad neid wiimse naha ajamise aegu ja kolmandamad on ja jääwad ilma tiiwuta."

"Niisugusi ime ilmutusi ei oleks mina nende loomade juurest mitte otsinud," ütles Zuku.

"Kõige kenam ja kõige imelikum, armsad lapsed, on ja jääb nende loomade si g i n e mine. Üksi mõned muunewad. Mõised toowad kohe elujid poegi ilmale. Need loomakesed on, nagu mina teile juba jutustasin, alguses helehalljad. Niipea kui need elaja täpikesed ilmale on tulnud,

täädwad nemad kohe, mis tarwis neile armas Jumal kuus wäikest jalakest, mis waewalt hämlitu wõrgu lõnga jammused on, ja lühikest, niisama peenikest nokka on annud. Nälgä on nad kohe ilma ühes kannud, sest neil ei ole midagi rutulisemat tööd teha, kui silmapilt „musta suta“ äärt ülesotsida, nokka koore sisse uuristada ja nüüd hinu järele kosutawat wedelikku imitseda. Neist loomadest wõiks õigusega öelda: Nad istuwad, nii kaua kui nad elawad, söögi laual. Seda kohakest, mida nad kord on walitanud, ei jäta nad millalgi maha, waid imewad sääl ööd kui päewa ja üleüldlikult nii kaua, kummi nende naha ajamise aeg tuleb.“

„Siis nad on wäikesed täitmata sööditud,“ ütles Beena nalja kombel.

„Aga nüüd saate dieti imeks panema, kui mina teile räägin, kui wäga need loomakesed ennast rohkendawad ehk signewad. Neid on hoolega tähele pandud ja leitud, et üks ema ühel päewal 2—10 poega ilmale toob. See kestab nõnda mitu kuud. Et nüüd need noored loomad wähe päewade järele jällegi poegi ilmale kannawad, siis wõite enesele ise aru anda, kui palju sugu ühest ainsast emast suwe aja sees sündida wõib. Waewalt wõib seda nummertega ülesütelda. Katsume seda ühe näituse kallal. Arwatakse, et üks ema suwe jooks läbistikku 90 poega sünnitab. Need sünnitawad jälle mõne päewa järele 90×90 , see on 8100 poega. Nendest toob iga üks ka 90 poega, see teeb juba 72900 lehetäied. Kui nõnda edasi rehkendatakse, siis on juba wiienda sugukonna juures nende arw 5,904,900,000 loomakest. Aga kui arwame, et Aprillist kuni Nowembriini läbistikku 20 sugu uuendust on, siis mõtelge, armsad lapsed, mis sugune ilmatu suur arw siis tuleb! Teie ei mõista wistist jeda kofku ütelda. Ja kõik need trilljoonid, pilljoonid ja milljoonid on ainsast emast ainsa suwe aja sees sündinud.“

Smeteledees hüüdsiwad lapsed ühest suust „ah!“

„Teie paned jeda imeks,“ ütles käblit, „see rõõmustab mind. Arge unustage siin juures ära omad silmad taewa poole pöörda ja kõigewägewamat kiita, kelle suurust ja tarkust ka kõige õpetatungi looduse juurdleja üsna põhjendada ei jõua.“

„Aga,“ küsis Miku väikese wähe järele, „mis selle loomakelega talwel sünnib?“

„Neil loomadel on muudugi wäga õrn feha. Niipea kui inimised sügise külmed ja hallad tulewad, surewad neist tuhanda kampa. Üks ainus külm öö võib miljoonide maha murdja olla. Nemad külmawad ära, langewad maha ja leiawad, nagu kõik loomad, oma hauda maa sees.“

„Kust tulewad siis kewadel lehetäie, kui wanad ära surewad?“ küsis Juku.

„Mis Jumal loonud wäega,
Küll ta ka seda hoiab,
Ja oma armu käega,
Kõik targaste ka jäeb.“

Nõnda laulawad inimesed kirikus. Kui sügise ukse ees on, ja wana talwe kuningas hakkab oma karedat hinge õhku okjadesse puhuma, siis ei sünnita lehetäied mitte enam elusaid poege, waid munewad üksi mune. Neid kinnitawad nad puu tüwefestte ja lehtede külge. Nad on niisugused, et külm neile kahju teha ei jõua.“

„Aga kudas on see võimalik, et väikesed munakesed ära ei külma?“ küsijiwad lapsed.

„See on jällegi suur ime, jumalik mõistatus. Bandge mõni pakku koorega kirbis külmal talwe päewal wälja ja — tema külmab ära. Aga need väikesed kuulikesed, mille sees paljalt wee sarnane wedelik on, jääwad rikkumata. Talwe kuningas wõidab suurt, wägewat jõge ja paneb tema raudse ahelatesse; peenikesi karwatorukesi puu sees sahwti ollusega jätab ta puutumata.“

Kui siis kewade tuleb ja oma sooja õhku puu tüwe kui urwade pääle hingab, kasvawad nagu died urwades, väikesed loomakesed munades, lõhuwad kitsa korteri lõhki, tulewad wälja ja warsti on leedripuudel omad mustad sukad jalas. Mõned lehetäi-seltjid peawat päälegi muru mulla ja kwide all oma talwe aega mööda saatma.

„Kas neid loomi ka siis mitmet seltji on?“ küsis Miku.

„Mis oleks küll Jumal ilma seltjita loonud? Inimesest kunni leiwa hallituseni ei ole ühtegi looma seltjita. Nõnda on wähe ühte taimet ehk puud leida, mille pääl mitte lehetäied ei oleks. Näituseks on pärnade, pürnide, pählapuu, kaspade, tammede, rooside zc. pääl lehetäied.“

„Aga need on iga ühe taimne pääl ise seltsi; niisama tarwa, kaju kui elukombede poolest on nad isesugused.“

„Kui nüüd neid loomakefi nõnda rohkestest sigineb, siis peaks neid õigusega rohkem nähtama?“ ütles Juku.

„Neid ei peaks ükinda palju rohkem olema, waid neid peaks nõnda rohkestest olema, et ühtegi lehekest, ühtegi õiekest, ühtegi kõrrekest enam näha ei oleks. Aga neil loomadel on wäga palju waenlasi, tõiseks wäga palju õnnetusi. Niisugune suur waenlane on ilma muutmine. Üks ainus tuulehoog raputab milljoonid ja milljoonid maha, kus enamist kõik ilma tiiwuta surma leiawad. Ainus tugew wihma hoog teeb tuhandetele otsa. Kui ka pikkemad külmad ehk palawad ilmad nende elule otsa ei tee, siisgi takistawad nad nende siginemist. Aga nende kõige wihajemad waenlased on kolm tõist sugu elaja seltsi, keda jellepärast ka lehetäi-söödikuteks hüüatakse. Esimene on lehetäi-sääsk. See jääsk kinnitab omad munad nende oksjade külge, kus pääl lehetäied istuwad. Munadest tulnud tõugud ei tarwita nüüd ennast paigastgi liigutada, waid toidawad ennast lehetäiedest. Täiskaswanult on need arwata tolli pikkused. Nende suurus lehetäiede kohta on just nagu lõwi suurus jänese kohta. Aga lehetäied ei tunnegi wistist oma waenlast, sest nad jooksewad temale ise otse kohe suhu.“

„Neil tõufudel on harja sarnane oks. Selle otsa pistawad nad ühe loomakefe, tõmbawad enese ligi ja imewad ta tühjaks. Rahe kummi kolme tunni sees wõib niisugune tõuf mitu sada lehetäid oma nahka panna. Kolm tõufu sööwad arwata nelja päewa sees terwet 7—8 tolli pikkust „nuusta sukka“ ära.“

„Siis on niisugune leedripimpõesjas päris tapluse wälti,“ ütles Miku. „Siit minnakse nõnda rahulikult mööda ja ei aimatagi, kui palju wäikefi loomakefi wiimses walus wõitlewad.“

„Walust ei wõi küll kõnet olla. Kõige wähemalt ei ole midagi sellesarnast näha. Nad kannatawad seda üsna rahuga.“

Nende tõine waenlaste selts on nõndanimetatud lehetäielõwid. Neil on peenikene, tolli pikkune keha ja nad on kõige söödikumad loomad taewa all päikese paistel. Ühe lehetäie kinniwotmine tangi sarnaste päalmise

lõualuudega, tema tühjats imitsimine ja lesta enese juurest ära liitkamini on poole minuti töö. Need rõõmlid muudavad ennast wiimate tupeks ja siis üheks kärbste seltsiks."

"Waesed lehetäied!" õhtas Juku. "Bea peab arwama, nad on üksi selle tarwis loodud, et nad ära sööbud saaksivad."

"Kolmas wihane waenlane on üks loomakene, keda teie igaiks tunnete ja ka armastate, seda mina tään."

"Kas ta ka mõni kärblaue on?" küsis Leena ruttu.

"Ei, ta on ime ilust karwa mardikas, punaka musta täppidega. Tal on mitu nime: lepatriinu, künkirjas zc.

"Mis?" hüüdis Liina ehmatades. "See armas loomakene peaks nii hirmus mõrtsukas olema?"

"Jah, nõnda on lugu. Niisama see mardikas kui ka tema tõugud toidawad ennast üksinda lehetäiest. Mis hunt lamba karjale, seda on lepatriinu lehetäiele."

"Mi, nüüd ei ole ta mulle enam poolt nii armas kui enne," ütles Leena.

"Sa teed temale ülekohut. Loojast ise on lehetäied temale "igapäewaseks leiwaks" säetud. Kas nad sellepärast süüalused on, kui nad oma kõhtu täidawad. Eks inimesed nõnda samuti ei surma tuhandid loomasi oma igapäewaseks toiduks?"

"Sul on õigus, armas käblükene," wastas Leena. "Ma ei ole enam pahane selle kirju mardikase peäle."

"Nüüd on minu jutt otjas," ütles sellepääle liinukene.

"Üht asja aga tahaks mina teile öelda: Mõttele selle peäle, kui palju üheainsa leedripuu põesast õppida wõib, ja kudas armas taewa Isa oma nime kõige lehtede ja oksade sisse on märkinud. Sellepärast harjutage oma silmad ja kõrwad lahti hoidma, kui teie rõõmu rikka looduses seisate, et teie süda teda tunneks, auustaks ja kiidaks, kes kõiki neid asju on teinud!"

Sinnupuuri juures.

I. P e s a.

"Täna ei wõi sa mitte lepi-stikku minna, Peede," ütles ema, "täna sajab wihma."

„Oh mis kahju,“ vastas Beeter, „mina tahtsin häämeelega lille noppida ja waadata, kuidas linnukesed pesa ehitavad.“

„Seda wõid sa palju kergemalt teha,“ ütles ema, „kui sa minu tuppä tuled.“

„Aga sinu linnukesed ei ehita ommeti pesasid?“

„Miks mitte? Ma olen mõne päewa eest kaks kanaria-lindu suure puuri sisse pannud, et nad enesele pesa ehitaksivad.“

Beeter hüppas rõõmu pärast ja läks ema järel tema tuppä. Siin seisis lauakese pääl kaunis pimedas nurgas suur linnu puur kulla kollase kanaria emakese- ja isakesega. Ühel pool puuri otsas rippus õlgedest punutud pesa, wäikesel alustasji suurune. Puuris maas olivad wäikesed tiikikesed willadest, peenikeseks kistud lõuendist, mõned sulikesed ja muud selle sarnast kribukrabu kraami.

Beeter istus puuri ette, et wäikeste loomakeste tööd ja toimetust tähele panna.

Esitaks jäiwad nad natukene kohtunud seisma, kui poijike nende ligi tuli, wäänasiwad oma kollast pääkest pea ühele, pea tõisele poole ja wahtisiwad oma eleda targa filmadega läbi traat wõra. Aga nad tegiwad warsti jälle oma pesa ehitamise tööd edasi, nagu oleksiwad ligitulejat ära tunnud, et teda karta ei tule.

Üks suur waew on neile juba wähendatud, see on pesapaiga otsimine. Ta on punutud korwikesel läbi juba tähendatud. Aga wanakesed ei wõta teda pimedast pääst wastu, waid katsuwad enne tema hädust. Nende kõige kallim wara, nende lapsukesed peawad süäl sees elama, selle pärast peab ettewaatlik olema. Nad katsuwad, kas ehk pesake liig kõrges ehk liig madalas ei rippu, kas ta liig kitsas ehk liig lai, liig madal ehk kõrge ei ole. Isakene on juba korda katskimmend pesa üärde ja jälle puupulkade pääle hüppanud, katsub korwikesest seest ja päält, eest ja tagant. Wahel jääb ta ka waitsest sisse istuma ja tsiristab tasakese, nagu peaks ta suure töö toimetuses ise enesega nõuu.

Ka emakene hüppab ülesse ja alla, waatab sisse ja wälja, nagu pereema, kellel ifka enam maja sifemiste tali-

tustega tegemist on. Ta katsus iga kõrrekest ja iga pilu punutuse wahel.

Weel kord seisawad nad mõlemad pesa ääre pääle ja sohistawad tõine tõisega. Wist on nad kohaga rahul. Kõik on wäga mõnus. Ehitus võib algada. Mina nagu kuuleks neid ütlewad. „Nüüd agaraste tööle!“

„Hops, hops! hüppawad mõlemad astmest astme pääle ja siis jälle maha pörandule. Sää! seisawad ehituse nõnud nagu kaalikad ja kapsad läbi segemine. Juba on emakasel tutt willu noka otsas. Aga ta lasseb need jälle langeda. Wistist tuli tal meelde, et neid kõige wiimaks sooja woodiks peab wõetama. Nüüd nokkib ta tiiki riidet üles ja hüppab sellega astmete pääl ümber. Aga, pauhti! lasseb ta jelle ka langeda. Miks? Jah, seda täab linnukene ühinda.

Aga nüüd on emakene ühe sule nokka haaranud. Sellega fargab ta jällegi mõni aeg üles alla, nagu tahaks ta ennast näidata. Wuhti! on ta wiimate pesas. Sulg saab nüüd hoolfaste sisse säetud. See ei sünni poolestgi nii ruttu, kui ta räägitud on. Korda kümme tõmbab ta teda edasi ja tagasi ja alles siis, kui isakene tõise sulega pesa ääre pääl ootab, jätab emakene oma paigale.

Isakene ei ole wähem isemeelne. Ta aru järele ei ole emakene sulge mitte ilusti pannud, sellepärast litigutab ta seda natuke koha päält ära ja paneb oma kõrwale. Kui juba mitu sulge pesa põhja katwad, hüppab isakene sisse, kükkitab maha, keerutab ennast ringi ja rõhub nõnda suled kõwaste üksteise ligi. Sää! tuleb aga wäikene pereema ja kannab suur hulk paberi äärekesti suus. Isakene ruttab ära. Paberitükikesed saawad laiale lautatud ja kinni rõhutud.

Nõnda läheb töö rutuste edasi. Ei ole muud palju näha kui wipst, wupst, üles ja alla, senna ja tännä, ilma puhkamiseta, nagu oleks kõige suurem rutt taga. Kui pesa põhi korrapärast on äratäidetud, tnuakse willad sisse. Mõni tükk on nende arust liig suur. Aga nad mõistawad temast jagu saada. Oma jalakestega sõtkuwad nad willa tuti pääle ja nokkiwad niipalju lahti, kui tarwis on. Kui kena ja ka jälle mõistlik see näha on!

Nõnda ehitatakse väikest kätt pehme asjadega hästi hooljaste. Wiimaks on ta nõnda willane ja pehme, et väikesel Beetril lust tuleb ise sisse hüppata ja sees magada.

Ehitus näitje valmis olewat. Mõlemad linnukesed seisawad pesa ees, katsuwad teda igalt poolt, waatawad sisse ja sivistawad jälle. Aga pea hüüdwad nad isefuguse häälega. Ema saab rahutumaks, hüppab sisse, kumardab, nagu tahaks ta pää proowi pidada, kargab jälle wälja ja on nõnda ise sugune oma kumbedega. Kas ei ole ta pesaga rahul?

Wistist on lugu nõnda. Enne kui Beeter suurt näha sai, oli pesa tühi. Willad, suled, paberi tükkid 2c. kenda-siwad igale poole. Nagu oleks emakene hulluks läinud, nõnda wiledaste puistas ta kõik laiale. Ja isakene? Ta ei waatnud koguniste mitte päält, waid aitas ühes.

Mis puudus pesal on olnud, seda ei tää mina ega Beeter ka mitte. Aga suur wiga on tal wist olnud. Eht peaks need linnukesed tõeste nii wäga isemeelsed olema?

Mõne minuti järele algawad nad oma ehitust nõnda sama juure agarusega. Beeter ei wõi ära oodata, millal pesa valmis saab, sest tema peab tunnile minema. „Kuis osawad onnemeti kõik need loomakesed on,“ mõtles ta iseneeses. „Jhusamalt ei wõi üksigi ema oma lapsese süngi walmistada, kui nemad. Ja kui korrallised nemad on! Meil lastel on sagedaste meelt wastu, kui üht ainiust alwalt kirjutatud tähte kaks kord kirjutama peame, aga nemad teewad mitne tunni töö ümber, et seda paranda.“

II. S a u d u m i n e .

Mõne päewa pärast anti Beetrile uueste luba kanaria linnukese waatama tulla. Juba tупpa astudes kõlas temale isakese laul wastu. Ta istub pesa ligidal, puhub oma põski üles, et kaela suled kaugele rüngas seiswad ja kõõritab nii kõwaste, et Beeter arwab ta koppsu löhkewad. Mis rõõm tal tänä peaks olema, et ta nõnda lustilikult ja eledaste laulab?

Aga, kus emakene on? — Hop! waata sääl! Pesast wälja waatab üks pääkene ja sabake. Sääl ta istub. Tema hauub. Kudas ta omad suled laiale on lautanud,

et ta terwet pesa nenda kataks! Kudas ta rinnad rahulikult üles ja alla hingawad! Kudas ta oma targa filmadega enese ette waatab! Kudas wagalikult ta sääal istub, nagu tahaks ta noorte loomakeste esimesi hingetõmbamisi kuulata! Misjugune ilus waatus on hauduja linnukene omas pesas!

Niiid wõib ka aru saada, miks isakene tänä nõnda tätest südamest laulab. Ta on neli muna pesas näinud ja rõõmustab ja hõiskab, et see aeg pea liigi on, kus noored lapsukesed omad pääkesed temale wastu sirutawad, omad nokakesed lahti teewad iga päewase leiwa wastuwõtmiseks.

Wupst! — Emakene oli pesast wäljas. Ta hüppab söögi nõu juurde. Kui hoolfaste ta nokkib. Wahe terakesi nokkib ta ja siis hüppab ta juba ära. See ei ole wõimalik, et ta juba söönud on. Aga tal on suur rutt. Weel wee kausi juurde kargab ta. Üks sööm^{*)} ja siis on ta juba pesa pääl. Ta waatab munade pääle, kelle juures isakene walwas, kas ka kõik weel korras on. Üks närtsuke on natukene wiltu läinud. See säetakse ilusti korda. Weel filmapilk katsub ta oma kumbe — tee pääl wõis mõni plekk külge saada — ja wups! istub ta jälle oma munade pääl. Ja uueste lautab ta ennast õiete laiale, et kõik munad kinni kaetud saaksiwad ja tuule õhuke nende pääle ei puutuks.

Kümme minutid wõisiwad mööda olla. Selle wahe sees on isake joonud ja oma hõõtsika^{**)} õiete täis täitnud. Ta hüppab niiid pesa juurde kõige ligema astme pääle. Ta ei laula enam, aga wiristab ja tširistab tasakese, just nagu räägiks ta emakesele mõnda juttu, et sessel aeg igaweks ei läheks. Aga mis juttu? Beeter arwas, wististi mõnd ennemuistset. Kes inimestest wõib ka täada, kas mitte linnukesed mõnda aruldast lugu, mis nemad metsas ehk ojakese ääres on ära elanud, tõine tõisele ei jutusta? Wahel tširistab ka emakene. Temal on wist mõnda asja küsida ehk kosta. Kes wõib seda täada!

*) sööm = suu täis jooti.

***) hõõtsikas = lindude ees magu.

See oli tõeste suur südameline rööm Beetrile, nende kahe juttu kuulata. Tema süda läks pehmeteks niisuuure armastuse üle üksteise vastu. Tema oleks ise ka häämeelega nende jutu wahale rääkinud.

Korraga jäi isakene wait. Tal tuli wist meelde, et ommeti emakene weel ei wõinud sünninud olla. Ja mis ta teeb? Ta ajab oma noka ammuli, nagu oleksiwad pojad tema ees. Emakene saab aru, mis ta tahab, pistab oma noka isakese noka wahale ja saab sellest söödud.

Kui Beeter seda näeb, hõiskab ta röömu pärast. Et ta wanad linnud tõinetoist söödawad, seda ei olnud ta weel mitte näinud, ega kuulnud.

Röömu- ja armastusega raputab isa tiiwastid ja emal ei ole wistist wähem hää meel. Selgest on näha, kuidas siin õnn, rahu ja rööm nende kahe wahel walitseb.

Emakese isu on otsas, ta on sünninud ja tõmbab oma pääkese tagasi. Ta waatab lahke, sõbraliku filmadega mehe otja ja tänab teda sell kombel. Sellest saab isakene aru. Ta märkab, et abikaasale mõned raasukesed noka ja lõpuste sulgede külge on jäänud. Ja mis sünnib? Ta nokkib neid ära ja silitab oma natsukesest, nagu ema last, kui tema wõersile läheb. Selle juures on ta nõnda ettewaatlik ja õrn, et suure suuga naerma peaks, kui ta üldlikult mitte nii armas ja liigutaw näha ei oleks.

Sellepääle istub isakene ühte nurka ja on üksna wait. Wist arwab ta, et emakene tahab lõuna söögi pääle päätäis magada ja ei taha teda eeskitada.

Beeter läheb nüüd jälle ära, aga küsib enne emalt, millal wäikesed loomakesed elusse tulewad. „Arwata neljatoistkümnepäewa järele,“ ütleb see.

„Aga kas siis ka mitte isa ühes haududa ei aita?“ küsib Beeter edasi.

„Si,“ kostis ema, „kanaria- ja mitme tõiste lindude (kanade, pardide, anide) juures hauuwad emad üksteisepäinis.“

„Aga siis peab emakesel palju kannatust olema nii kaua koha pääle istuma jades,“ ütles Beeter.

„Ja isakene,“ lisas ema juurde, „saab temale weel mõne ennemuistse jutu rääkima.“

III. P o j a d.

Melitõistkümmene päewa on möödas. Beeter on selle wahel sees mitu korda armja paaril wõersil käinud, ja iga kord midagi, mõnd suhkrut tükki ehk haljast lehekest ühes toonud.

Müüd astub ta jälle puuri ligi ja arwab noort sugu ees leidwat. Aga ta mõtleb eksinud olewat, sest linnukene istub weel niisama pesas nagu enne.

Aga pst! Kas ei häälitse nud keegi tasakeste pesas? — Ruttu largab Beeter tooli pääle, et hästi puurisse waadata wõiks. Sää l seisawad midagi pörmandu pääl maas. Need on wäikesed sinikad haljad, musta täppidega muna koored. Aga nad on tühjad. Müüd on tal otsus käes: loomakesed peawad juba wälja rooninud olema.

Beeter kutsub ruttu ema ligi, et temale seda uudist kuulutada. „See oli minul juba täada,“ ütles ema, sellepärast panin mina ühe kōwaks keedetud muna söögi nõusse, et wanemad oma lastele hakatuses pehmet toitu anda wõiksid.

„Oh, oleks mina poegi näha saaks!“ ütles Beeter.

„Küll ja saad,“ wastas ema, „kui sul natukene kannatust on. Müüd istub weel linnukene mõned päewad poegade pääl, et neid külma eest kaitsta. Wahete wahel läheb ta mõneks filmapilgaks ära jōōki tooma.“

„Beetril oli pea see rōõm, neid nelja pojakest näha. Nad oliwad maas, nagu liha tomp. Waewalt wõis neide wahel wahet teha. Tema oli neid ilusamaks pidanud. Seuis jõunta ja abita oliwad nad maas! Üksi kahte asja wõiwad nad teha: Waakuda ja oma wäikesi, pakse, ümarguji pääkese natukene üles tõsta.“

Müüd tuleb emakene tagasi. Imelik! kudas nad seda kōhe märkawad, ehk küll ise ei näe. Ahnelt, aga sää l juures haledalt häält tehes tõstawad nad omad pimedad pääd kõrgesse üles ja teewad omad nokad laiale lahti, hirmus laiale emale wastu. See on pesa ääre pääle istunud ja tsiristab, nagu tahaks ta öōlda: „Dotge aga, armsjad lapsed, teie saate kōid!“

Beab mõtlema, et ta meelega weel natuke wiibib, mis läbi laste isu enam äratatud saab, sest „kui kōht tühi,

siis on leiwal saia magu." Ikka pittedale sirutawad nad omad kaelad ja ikka tõstawad waljumalt nad häält. "Nüüd on paras aeg," mõtleb tark ema ja algab söötmist. Smekspanemise wäärt osawusega ja õiete ruttu pistab ta igale lapsel oma osa kollase nokasse. Sää meelega neelawad pojad. Iga ühe ande järele ajab ema hõõtsikast uue osa wälja.

Hõõtsikas on üleüldlikult imelik looduse töötuba. Ta on linnule aidaks, köögiks ja keldriks. Tema siise kogutakse kõigepäält sööt, siis tehakse ta pehmeks ja hoitakse tarwitusenä alale.

Aga see maitstis lastele hästi. Nad tahaks rohkem. Uuelt tõstawad nad pääkefi üles ja awawad oma nokakesi. Emakene arwab, seks korraks on küllalt. Lapsi ei pea mitte nii karia söötma, tunni nad kaelani täis on. Viigdnus on kahjulik. Ta istub jälle pesa pääle ja ta wäitesed loomakesed tõmbawad nüüd pääkesed tagasi ja on wait.

Arwata kümne minuti järele algab uus söötmine. Nüüd tuleb ka isakene juurde ja awitab. See rõõnustab Beetert üli wäga. Ja miks ka mitte? Misjuguine õpetlik päält waatus! Misjuguine trunduse ja hoolega püüawad wanemad wäetikeste ihaldust täita. Pea antakse sellele paluke, pea tõisele. Keedagi ei unustada ära. Wahel jääwad mõlemad seisma, nagu tahaks nad lastele aega anda alla neelatamiseks. Sääl juures waatawad nad nõnda trumilt ja mõistlikult oma armsate wäetikeste pääle. Kudas nad katsuwad ja wahiwad, kas kõik hääs korras ja puhatuses saab peetud. Ja kui nad mõnd musta märki leiawad, olgu poegade külles ehk kõrwas, mis ruttu nad siis iga korratumata asja kõrwale jaadawad!

Sääl wahel räägiwad nad jälle kahেকেste.

"Kuis õnnelik olen mina," kirjistab isakene, "meie wäetikeste üle!" — "Mina kah, mina kah!" wastab emakene. "Waata ometi neid tillukefi titakefi! Kas peaks küll meie neid jõudma suureks kaswatada?" — "Oh, nad on ju kõik priksed ja terwed," arwab isakene, "ja meie ei taha hoolt ega waewa karta neid kattes ja kaswatades." — "Tahaks küll täada," ütleb jälle emakene, "kes neist kõige esite laulma saab." — "Wistist see sää, kellel tutt pää pääl on," wastab isa. "Tema on kõige tulijem. Waata,

kudas ta tõiste seljas ratsutab. Tõeste, see wäikene odra-
okas saab kõige esite laulma."

Peeter ei jõudnud küllalt waadata. Ta oleks hää
meelega neid loomakesi silitanud ja nutsutanud. Neid
waadates unustab ta ratsuruuna ja mängupalli. — Wit-
maks kutsub ema teda õhtu söögile

"Armas Sumal," mõtleb tema ära minnes, "niisu-
gusid armsaid wanemaid oled sina ka minule annud. Mul
on ka nii hää papa ja mama, nagu neil kanaria linnu-
festel pesas. Mina wõin ju iga päew näha, kudas minu
armsad wanemad minu eest nuretsewad. Ja nemad is-
tuwad ka wististi, kui ma koolis olen, koos, ja räägiwad
minust. Mama ise ütles kord minule, et tema, kui ma
weel kättilaps olin, mõni armas kord minu kätti ääres
istunud ja minu pärast palwet teinud."

Õ h u p a l l o n g *)

"Aga papa, sina ütled, et täna saada üks õhupallõng
tõusma? Mina ei näe weel midagi."

"Kannata aga, mu poeg. Ma ei luba sulle midagi,
mis ma mitte täita ei wõi!"

"Dota tahan hää meelega, kui aga mul kindlalt täada
on, et see saab sündima. Kas tääd ka, õhupallõngide
tõus peawat wäga kena olema? Kas ta ise ka suur on?"

"Suur, ilmatu suur, armas Otto. Suurem kui kõik
need, kes siia maani tõusnud on."

"Mis karwa ta on?"

"Ta kiirgab ja särab, nagu puhtast hõbedast."

"Kui ta hõbe karwa hiilgab, siis on ta wististi hõbe
paberiga üle tõmmatud. Kas tääd, niisugusega, millega
meie jõuluks jõulupüüd ehitame."

"Oh, weel palju ilusamaga!"

"Kas ta ruttu saab tõusma, papa?"

"Noh muidugi. Aga seda wõrkust ei saa meie suurt
märkama, sest et meie kaimis kaugele jääma peame. Meil

*) Õhupallõng on see riidest õhupõis, mis tuuletõrwa kannab.

saab nõnda näha olema, kui tõuseks ta üsna aega mööda taewa poole."

"Kas ta keegi ühes läheb?"

"See ei ole veel kindlaste täada, armas poeg. Niipalju on selge, et kui üks elus loom ligi läheb, siis sõidavad kohe mitu tuhat temaga ühes."

"Hahaha! Sa heidad nalja, kallis papa. Siis peaks kümne aurulaewa suurune laew all pallongi külles rippuma."

"Selle pallongi külles, mis meie tänä saame nägema tõuswat, ei ole ühtegi laewa. See on üsna tõist wiisti, kui iga päewafed tulelaewad."

"Siin juures tahaks mina jällegi naerda, armas papa. Kuhu peawad siis need inimesed istuma, kes ühes sõidawad?"

"Kui üleüldlikult inimesi ühes lähewad, siis saawad need pallongi pääl istuma."

"Pallongi pääl? Pallongi pääl?"

"Jah, pallongi pääl, mu poeg."

"Aga säält wõiwad nad kõik maha kukkuda?"

"See on wõimata. Esitaks on pallong väga suur ja tõiseks nõnda tehtud, et ühesreisjad mitte maha langeda ei wõi."

"See peab siis isegi kunstnik olema, kes selle pallongi on walmistanud."

"Täädagi. Niisugust pallongi ei jõua keegi järele teha' sest et aga üks ainus niisugune kunstnik elab."

"Kust kohast saab see pallong tõusma?"

"Arwata säält kohast, kus päikene hommiku tõuseb."

"Ja kuhu külge saab ta minema. Mina olen kuulnud, et tule laewad ifka senia poole sõuawad, kuhu tuul puhub."

"Nende juures, keda ja jia maale oled näinud, on lugu nõnda. Aga see, keda jina täna nägema saad, ei tee tunlega tegemist. Ta läheb senia, kuhu ta tahab, kui ta kõige kangem torm wastu puhub. Pane tähele, täna saab ta wistist lääne poole liikuma."

"Aga, papa, kas aeg ei ole ju käes, millal ta üles tõuseb?"

„Doda weel pool tundi, siis algab ta oma reisi. Selle wahе sees läheme meie fenna mäe kingu otsa oja- kefe äärde, istume wana kuuse alla ja waatame säält seda näitemängu päält.“

„Ja ja poeg lätiwad käsi käes jalgteed mööda üles tiinkale ja istutiwad kuuse alla maha.“

Päikene oli looja läinud. Punakas konna lääne poolse taewa serwas tunnistas tema looja minemise au wärawat. Ta koputab juba oma kiire-sõrmekestega tõise maa ilma jau magajate kambrekeste akante külge, et neid uue päewa tööle äratada. Püha, waitne warju kate langeb ümberringi külade ja linnade, metsade ja põldude, mägede, ja orgude pääle. Kui rahulikult ja waitfelt hingab loodus ümberringi! Looduses on laupäewa õhtu. Üksi metsa- ja aasa ojakesed woolawad kangel wulinal, ja jõekene siin ligi ei wõi keelda, et tema laened tumeda kohisemisega kalju kaldadest tagasi saawad saadetud, kus nad jõe käämu pääl nende külge pörfawad. Jõed ja ojad ei tohi mitte armsa rahu osalised olla. Nemad ei tohi mitte hingata ja puhata. Nemad on ju terve elusa looduse were sooned.

„Cha täht hiilgab juba anmu tumeda taewa serwas. Üks taewatähkene nähakse tõise järele särama hakkawad, just nagu isa käsi jõulu küünlakesi puu külles põlema paneks.“

Kui me otskohe armsa tähtede eleda filmadesse waatame, siis on, nagu ootatiwad nad kedagit, wahest oma kuningat ja juhatajat.

„Kannatage weel wahе aega, warsti saab ta tulema.“

„Papa, papa! Sää! hakkab taewas walendama. Mis siis see on?“

„See on täheks, et pallõng mõne minuti järele nähä on. Aga nüüd, armas Otto, pean mina sinult midagi küsima: Ütle mulle, misjugune laps küll enam jõulu õhtul rõõmu tunneb, see kes enne ise jõulupuud ehitada aitab ja küünlakesi põlema süütas ehk see, kes ilma selle aimamiseta korraga sirajat ja särajat puud oma ees näeb?“

„Wistist rõõmustab wiimselt nimetatud laps enam, sest et see rõõm temale kogemata tuli.“

„Noh, nõnda tahan mina sinule, mu poeg, niisama sugust kogemata rõõmu selle õhupallõngiga walmistada.“

Sina ei pea mitte näha saama, kuidas tema aega mööda pimedusest tõuseb, vaid kuidas ta oma täies läikes taeva kullles liigub. Seda pitkamaisi tõusmist võid sina homme waadata, sest homme tõuseb ta jälle."

"Aga kuidas sina seda saad teha, et mina ei näe? Kas ehk ma filmad kinni pigistama pean?"

"See oleks väga kahtlane, armas Otto. Uudise hinuist aetud saaksid sina ehk kord filmad lahti tegema ja siis oleks sinu terve rööm rikunud."

"Kuidas siis tõist wiisi?"

"Waata siia, ma olen selle tarwis ühe rätiku ühes toomud. Sellega lasse enesel filmad kinni siduda, üksi mõne minuti pääle, siis päästan mina neid jälle lahti."

"Jah muidugi, papa, seu aga pääle! Aga tõmba ka rätik ilusti üle nina, et mina sugugi waadata ei wõi!"

"Hää küll. Beab kohe tehtama, sest aeg on käes. Aga waata weel kord enese ümber! Mägede pääl ja orgudes on pimedus. Ise kõige ligemaid asju ei wõi ükskõigest seletada, vaid nad on kõik ühes koos. Sa — nüüd!"

Iga wõttis rätiku ja pani Otto filmade ette.

"Papa, nina pahemalt poolt wõin mina weel walget näha. Tõmba rätikut natukene alla poole, sellepärast wõin mina ikka hingata. Soo, nüüd on kõik ilusti."

Otto seisib diete kaua aega nagu kinni kaswanud ja oli üsnä wait. Siis ütles ta: "Oh papa, minu südamel on väga imelik: Bea nagu peaksin ma naerma, pea jälle nagu palwet pidama. Seda teeb wistist wõ waitus ja wee kohn."

"Weel üks minut, mu poeg, ja siide saab langema."

Iga tõstis nüüd filmad tumimalt taewa poole. Tema südamel aga luges armas taewane Iga neid sõnu: "Armas Jumal, anna mulle andeks, et ma oma lapse filma walgust mõne minuti pääle olen kinni katnud. See sünnib sinu aruks. Sa katat ka ise sagedaste pilwedega mitmeks päewaks päikese paistet, et meie pärast seda tema sõbralikku palet seda röömsamalt terwitame."

„Nüüd, mu armas poeg,“ ütles sellepääle isa oma Otto wastu, „aeg on tulnud. Imelik õhupallõng on juba kaunis kõrges ja kõigub eledalt hommikupoolse taewa pinnal. Missugune ilu! Nüüd sibe filmade eest! — Üks! — Kaks! ja — Kolm!“

„Ah! — Täistuu!“ —

Ennam ei öölnud Otto sõnagi.

Jah, sääl liigub ta, see ilmatu suur öö täht, omas ütlemata ilus ja kuninglikus kõrguses! Ta ei läigi sell filma pilgul mitte tutwas hõbe karwa walguses, ei, weel palju kenamas! Ta pale paistab purpuri wärwi, nagu oleks ta ennast õhtu päikese püna sees pesenud. Ka näitke ta kogu nüüd weel kord nii suur olewat, kui pärast kõrges taewa all. Missugune suur meeleliigutaw waatus! Waata! — Usu! — Sumarda! —

Otto oli täis kind juba sagedaste näinud, aga õiete ei ole olnud ta teda weel millalgi waatanud. Nüüd alles nägi ta teda, see on, tema nägi teda ise tundmisega. Tema meelest oli ka tõeste, nagu näeks ta teda esimest korda. Selle esimese hiiudmise järele: „Täistuu!“ istus ta mõned sekundid nagu kivistatud. Tema filmad waatsiwad wahepidamata öösi taewakuju pääle. Tema arwas teda ikka enesele ligemale tulewat ja oma püha tule filma tema poole pöörwad, ta arwas tema õhtuwa tulest neid sõnu kuulwat: „Tere, armas laps!“ Jah, ta arwas, et ise Sumala paistwa pale ka selle sarnane saab olema.

Wiimate ütles ta omast tummast imetelemisest ar-
kades: „Oh isa, sul on õigus! Missugune imeilus pallõng!“

„Kas pole tõsi, armas poeg, tõist sellesarnast pallõngi ei ole küll kusgilt leida?“

„Ei kusgilt! Nüüd saan mina kõigest aru, mis fina enne ütlid. Ta on see kõige suurem pallõng, mis inimeste nähes tõusta wõib. Kui ma ei eksi, siis rääkis meie koolmeister meile, et meie maakerast 50 niisugust kim-kimli saaks. Kui wäga suur on omneti maa! Kui mina nüüd selle pallõngi ja tuule laewa pallõngi suurust wõrdlen, siis saaks wiimne esimese kõrwas just nagu nõõbnõdela pää Wunamäe kõrwas olema.“

„Ja kuidas on lugu karwaga?“
 „Noh, enne ütlin miina, ta on eht wahest hõbepaberiga kaetud, aga nüüd pean ütlemä: Ta hülgab nagu oleks see terwe pallõng ühest ainsast suurest hõberüüfist tautud. Ja sellest ei ole küll, et tema üksi hõbe karwa hülgab, waid kõik asjad, mille pääle tema türed paistawad, saawad ülehõbetatud. Waata, papa! kas ei ole mitte need põesad meie ümber nagu hõbe haawad? Pea sätendab siin, pea jääb. Ja need laened jääb all, kas ei hülgä nad kui hõbemerid? Waata aga senna, papa, kuidas wäikesed hõbepuuglõikesed laente ladwal tantsiwad. Pea wajuwad nad alla, pea tõusewad nad üles; pea lahtuwad nad ühest ära. Ja kas ei ole, nagu ujuts suur, läikiw kuu pale nende keskäl?“

„Just nõnda samuti nättab minul ka olewat.“
 „Ja waata, kas ka armas kuu oma hõbe tekki üle nende majade jääb ja wäike kiriku ei ole katnud? Oh ja püha taewa walgus! Kui armas on su pale selgus! Sa mässiid maa oma rahukattesse. Ta magab ja näeb und. Sinu film jääb walwaks. Nagu suured tänu ohwri altrid seisawad mäed sinu läikes. Kas ime on, kui inimesi leitakse, kes, kui sa omas armustuses ülestõused, põlwele pääle langewad ja siud kumardawad, sest et naad sinu loojat ei tunne?“

„Ah, papa, mina teeks häämeelega palwet. Kui ma üksi oleksin, siis tahaksin miina nõnda samuti wagalt palwet teha, nagu sina kirikus.“

„Balu kuidas ja kus sina tahad, mu poeg. Balu aga! Jumalal on iseäranis meele järele, kui tema tööd inimese südant palwele äratawad.“

„Aga, papa, kui ilmatu ruttu küll see pallõng peaks lendama, sest et tal, nagu meile koolmeister ütles, arwata 28 päewa ära kulub, ümber meie maa kera käia!“

„Jah muidugi, sest nende 28 päewa sees peab ta palju tuhandid penikoormaid ära käima. Kui aega mööda tõuseb selle wastu inimestest tehtud pallõng!“

„Kas sa ei rääkinud ka enne reisijateft, kes ihes lähewad? Kes on siis need taewa pallõngi reisijad? Mis nägu nad on? Kas nad niisamasugused inimesed on kui meie?“

„Armas Otto, tuleta meelde! Mina ei ütelnud mitte, et reisijaid tema pääl on, vaid mina ütlin meelega: „Kui reisijaid üleüldlikult ühes lähewad.“ Sest seda on tähe tundjad juba ammugi oma suurte pitka filmade abiga ära katsunud, et niisugusi inimesi, nagu meie, ja niisugusi elajaid, nagu maa pääl on, ja niisugusi taimesid, mis meie maad ehitawad, kuu pääl ei ole.“

„Aga mikspärast mitte?“

„Et — tarkade juurdlemiste järele — kuu pääl wett, tulb, ega niisugusi õhku ei ole, nagu meie maakera pääl.“

„See on väga kentsak, papa!“

„Meie ei wõi sellest seisusest küll hästi aru saada, aga õpetatud mehed ütlewad, et tõisite sugugi ei wõida olla.“

„Siis ma pean seda imelikku pallõngit weel kord hästi vaatama.“

„Jah, waata õiete hästi. Selle ilusa tähe pääl ei kuulda ühtegi häält. Sääl ei lõõrita ükski lõukene, sääl ei kuku künke, sääl ei laula laulu räästas. Ei kohise sääl tuule õhku läbi metsa, ei puhu tuul purjesid, ei murra torm puu latwu. Sääl ei õhku ükski sõekene, ei põle puud, ei leegitse wälgud. Sääl ei hiilga kaste piisad (tilgad) kõrrede küllses, ei woola ojakased õitsewa aasade läbi, ei mühise jõgi läbi kalju wärawite. Sääl ei heida tammed kosutawat warju, ei ilutse õunapuud kuld wiljaga, ei lõhna roostküll, ei kiigu heina kõrs. Ei sääl lenda kirju mardikas, ei hüppa linnukene läbi põesaste, ei jookse jänēs ristheina põllult, ei mõura löwi, ei hirwita hirmus haikala oma hambaid. Sääl ei ela ega sure ükski inimene, nagu siin.“

„Mina panen seda imets, papa, mis sa kõit minule kuust jutustad. Nõnda tühi on sääl ja nõnda surmuhaua waitus? — Jah, saab küll wistist nõnda olema. Ta liigub nii waitlikult edasi, nagu oletš kõit surnud. Kas sääl siis tõeste ühtegi elukat ei ole?“

„Wõib küll olla, et taewa Jsa ka senna mõne elawa loomale elu aset on walmistanud. Aga see on kindel, olgu nemad mõistusega ehk mõistufeta loomad, tõist wiiji

kehaga ja tarwitustega peavad nad olema, kui maapäälsed."

"Papa, kas kuu päälis üsna tasane on, ehk on ta pääl ka mägesi ja orge, nagu meie maa pääl?"

"Diete rohkeste. Mõned orud on päälegi palju sügavamad ja mõned mäed palju kõrgemad, kui kõige kõrgemad maapäälse mägede ladwad."

"Aga siis peaks ka neid mägesi nähä wõtma, kui nad nii suured on?"

"Neid wõib ka wistist nähä. Waata kord diete terawaste kuu sisse! Kas sa ei näe mõnda iseäranis eledaid ja siis jälle tumetaid kohte?"

"Di jah! Wäga hästi wõin nähä."

"Noh katsu, need eledad punktid on mäed ja tumedad orud. Kui meil teleskoop, s. o. üks pittfilm mitme süguste klaasidega oleks, siis wõiksimme meie ka, nagu tähegi tundjad, kuu päälise madalikkusid ja kõrgustikkusid nähä. — Aga sa oled üsna wait jäämud, Otto? Mis see peab tähendama?"

"Mina katsusin praegu, kas siis sügugi wõimalik ei oleks palja filmaga mõnd niisugust kõrget mäge nähä. Aga mina wõin oma filmi nii palju waewata, kui tahan, ikka näen sedasama kuu, seda suurt waga palet, mida mina enne — kas tääd, kui ma weel pükseta jooksin — arwasin armja taewa taadi pale olevat."

"Mu armas poeg, ära seda mõtet üsna ära heida. Pea kumid kõige wähemalt Jumala silmats, kes ka pi-medal ööl armastusega meie pääle waatab, kes ka pi-medal öö ajal näeb, mis hääd ehk kurja inimesed teewad!"

"Kui sina seda ka kõige rõõwlitele ja kurjategijatele welda saaks, armas papa! Ehk jätaks nad siis oma kurja tööd maha."

"Aga nüüd, armas Otto, weel üht asja, enne kui meie koju läheme. Tee seda, mis mina tegema saan!"

"Jsa astus mõned sammud kõrwa ühe prii platši pääle, mis pehme rohu ja sammeltega oli kaetud. Selle pehme aseme pääle heitis ta selile maha ja pööris omad silmad otsekohe taewa poole."

„Kas mina ennast just niisama pean maha panema, papa?“

„Just niisama.“

„Aga mis tarwis, armas papa?“

„Seda saan ma sulle kohe üttelema: Mii kaua kui meie seisites taewa poole vaatame, on ifka weel üks jagu meie silma nägemist maa poole pöördud. Meie ei näe nõnda taewast ial üksi. Kui meie ennast aga selile paneme, siis ei ole muud meie filmade ees eht üle, kui juur lai taewas, see otfata jumaliku wägewuse ja tarkuse warjufactus.“

Otto heitis isa kõrwale maha ja nüüd waatfiwad nad mõlemad waitfjelt äramõõtmata tähtede meresse. Neil oli, nagu näeks nad iga minutiga sügawamale jenna sisse. Üks täht tõise järele tõusis pilkawa pimeduse feest nähtawale. Üks maailm tõise järele kiirgas sellest saladusest wälja. Ifka eledamalt ja tulifemalt õhufiwad need milljoonid rändajast tuledest. Sa nende wahel weeres omas ilus ja auus see ilmatu suur pallõng, kuu-kuul.

Ilufamat ja kõrgemat waatust ei wõigi olla, kui tähtedega kaetud taewas, kelle keskfel täiskuu paistab. Katsu seda kord mõnel soojal juwe ööl, armas noor lu-geja, heida ennast selile ja waata wahepimedamata jäten-dawa taewa wõlwi poole üles. Sul saab olema, nagu peaks tume sinine kate wiimaste tähtede taga kattema ja film peaks siis Jumala aujärke nägema, ja teda ennast, kõigewägewamat fääl pääl istuwat, mitmetuhandest inglifit ümber piiratud, kes põlwili lauldes hüüdwad: „Püha, püha! Püha on Isfand Seebaot!“

Isa ja poeg oliwad igawest ime merd waadates nõnda mõttisfe wajuunid, et kõil muud ära unustafiwad. Nende meeled nägiwad und, nende huuled liifufiwad, nende fildamed tegiwad palwet. Wiimate ütles isa: „Otto, kas alles üleweel oled?“

„Olen küll, armas isa, aga ühtlast arwan ka und nägewat.“

„Kuike, mis ma sulle ütlen. Ma tulen jälle õhu-pallõngi juurde tagasi. Sul on meeles, et mõne kuu eest

üks suur pallõng tõusta lasti. Kas sul on ka meeles, kuidas seda enne tseitungides täada anti? Kas on meeles, kuidas paar päivi enne seda muust ei räägitud, kui üksti sellest? Ja kui aeg käes oli, kuidas siis tuhanded inimesed kokku jooksiwad seda asja päält vaatama? Kuidas inimesed üks tõist liikkasiwad ja koha pärast puikleisiwad? Kuidas poisikesed puude otsa ronisiwad, täiskaswanud ligida müüride otsa ja õpipoisid päälegi katuside pääle? Dummelus nõelad, hõowel, haamer, sulg ja kirwes saiwad kõrwale pandud, olgu töö kas kui pakkiline. Miisugust asja ei nähtud iga päew. Waatamise hind oli 5 kopikat. See raha pidi muretsetud saama, kui ka sell päewal selle eest sõõmata oleks jäänud.

Tänä tõusis ka üks pallõng. Ja müüd, mu Otto, mis on — ja oled ju täna ise aru saanud — paberist ehk linane pallõng selle hõbe hiilgusega öö kuninga, täiskuu vastu? Kas see esimene ei ole päris lapse mäng selle kõrwas?

Ja müüd waata kord enese ümber, kas näed kedagi, kes ehk ka seisma jääks ja teda silmapilguks waataks? Kas on meile ka üks aimusgi inimene vastu tulnud, kellest peab arwama, et ta kuud nähä soowiks? Meie maal elawad niitu tuhat inimest. Ma tahaks täada, kas kimmime nende seas on oma akna lahti teinud, et truu sõpra taewa külles terwitada? Nõnda on inimesed. Looduse suur ime asi, mille waatamise eest krossigi maksja ei ole, waid üksti silmad lahti peab tegema, ehk kui keegi lühikesse nägemisega on, prillid pääle panema, jäetakse tähele panemata. Miisugustest näitustest minnakse mööda, ei kuulda ega nähtä, ei olda külm ega soe sääl juures."

"Jah, armas papa, mina tunnen, et sina terwet tõtt räägid. Nõnda küll wistist on. Mina ise olen wist inimestest üks, kellel silmad on, aga kes ei näe, ja kõrwad, ning et kuule. Täna olen mina juba kakstõistkümmene aastat wana ja olen juba sagedaste kuulnud: „Tänä on meil täis kuu!“ Mina olen teda juba mõni kordgi näinud. Aga kuidas näinud? Miisasti kui sugugi. Esiteks täna, kui sina teda minuile näitafid, olen mina teda õiete näinud, s. o. mina olen tema suurust, hiilgust, tema ime ilusust ja kõrgust imetelenud."

„Ära mötelgu Otto, et kuud üksinda nõnda wähe tähele pannakse. Oh seda sünnib weel tuhanda tõise looduse ime asjaga. Sääal ostetakse kahe ja kolme rubla eest üks anirohi lillide kimp kalli kübarakese ehitamiseks, aga sõtkutakse tee ääres kaswawat lillikest tähelepanemata jalga-dega. Sääal sõidetakse werstade kaupa linna ja maksetakse rubla ühe reijija mängija kontsertiks, aga jumaliku kontserti andja ööpiku laulu lugusid kuulama minna, kes haljas, lehkawas metsa kontserti-saalis laulab, ei tule paljudele meeldegi. Wõidakse tundide kaupa paroni proua ehk härra kalli kiwide hiilgust, mis neil kas sõrmuse sees ehk tõiste ehtede külles säravad, waadata, aga nende milljooni kalli kiwidede pääle, mida ööingel jameti sarnase rohu ja lillide külgi on riputanud, ei waadata üks kordgi. Uhel ilusal päewal jookstakse kui hull teatresse. Üks kimpleb tõisega pileti ja istmete pärast. Piletid, mis 20 kopika eest muidu saada oliwad, maksawad üks rubla ehk weel rohkem. Miks on tänä nii suur tungimine? Miks? — Tänaise mängu tüki sees tuleb ette, et üks elektripäikene üles tõuseb. Seda peab nägema. Näitus on möödas. Rodu minnes ei räägita muust kui kuninglikust päikese tõusust. Müüid minnakse sängi. Magatakse. Wähe tundide järele hakkab koitma. See on taewalik lehekuu hommiku! Sääal tõuseb tõine päike — „Jumala päike“ auustuses üles ja palju inimest — magawad.“

„Papa, mina tahaks midagi öelda. Aga mina ei tää, kas ma öelda tohin.“

Ütle aga, armas poeg, ma ei ole sinu suust weel paha kuulnud.“

„Ma tahtsin öelda: Mul on armsast taewa taadist diete jüdamest tahju, et, nagu sina ütled, wäga wähe inimesti tema ime asju tähele panewad. Tema on onnemei looduses kõik nii kauniste teinud. Tema on nii wäga hää ja tahtis kõiki inimesti oma imetegude läbi rõõmustada. Aga nad lähewad mööda, nagu tänamata laps jõulu-puust, kui ta wähe magusaid asju arwab kuuse külles olewat.“

„Küll sagedaste saab ta ennast inimeste tuimuse üle kurwastama, et nemad kui pimedad tema wägewuse

templis seisawad ja külmalt tema tartuse töödest mööda lähewad. Aga ära mõista mind wõerite, mu poeg. Mina ei taha mitte welda, et inimeste tööd tähelepanemata peawad jääma. Ka inimestest tehtud asjad peawad imeks pandud saama ja nad on ka seda sagedaste wäärt. Aga neid ei pea mitte üle esimeste tõstetama. Mitte ei pea üht asja tehtama ja teist jäetama. — Aga nüüd on aeg, armas Otto, et meie koju tõttame, sest juba on õht külmaks läinud."

"Beel üks ainus kord luba mind küsida. Aga sa ei pea selle üle mitte naerma."

"Noh, küsi siis!"

"Kui täiskuu rääkida wõiks, mis saaks ta küll meile ütlema?"

"Hm! See on tõeste üks kentsak küsimus. Naste kosta. Mina mõtlen ise eneses, ta saaks arwata järgmisel wiisil rääkima: Tere! Jumal appi! teile wanadele ja noortele, ülematele ja alamatele, ritastele ja waestele jääl all! Kudas elate ka? Ei ole teid ligi neli nädalid näinud. Arwata kaks ja pool milljooni puuduwad. Kuhu nad on jäänud? Oh, ma tään isegi. Ma olen neid näinud enesest mööda minewat kõrgesse, kõrgesse üles, ühest tähest tõise juurde. Nad on wälja rändanud kaugele ära, ühe ilusama, parema ilmaesse. Nad oliwad rõõmsad, kui nad ülespoole kiikusiwad. Ma usun, nad laulsiwad Halleluja! Ka nägin mina, kudast maa pääl mitu milljooni silma märjalt, kaebades neile järele waatsiwad ja mitu hüüdsiwad: Tule tagasi! Tule tagasi! Aga nad ei tulnud mitte tagasi! Ei ükski! Mitte keegi! Sest, mida kõrgemale üles, seda lahedam õht, seda puhtam walgus, seda lahtisem waatus, seda õnsam elu! Miks peaks nad täielikumast elu alatumaga wahetama?"

Aga mina näen ka palju uusi maa kodanikkusid. Kõige selle suure rahwade rändamise juures ei ole kusgil elanikkude kahanemist. Milljoonid on läinud. Milljoonid on tulnud. Ühe wäsinud wanekese haua ümber laulwad kaskkõnnumend prisket, erkü poisikest. Täna hõweweldab puusepp kirstu, homme kätti. Hommitu wara peab hinge karjane matmise ja pärast löunat ristmise kõnet.

See igawese elu koha ja maa wahel seisaw tee on lai, aga millalgi ei ole ta tühi. Ööd ja päewa rändawad hinged edasi ja tagasi, terwitawad ja soowiwad üksteisele õnne kas rändamise hakatuseks ehk lõpetuseks.

Oh kuid üsna tõiste on all mind, kui pääl pool mind. Siin all igawene tulemine ja minemine, igawene maheldamine, mitmed hädad pääl mind igawene õnnis põli. Sagedaste lähed minu meel ärdaks, kui ma teie wäikese maa keeruliste toimetuste pääle waatan. Kui hää meelega hiiiaks siis mina ihele ehk tõisele: Ära tee seda mitte, sina kahjatsed pärast! Kui hää meelega ütleksin mina mõnele: Waata ülesse, sinu pääl on weel ise ilm! Kui hää meelega ütleksin mina waese waewatud ja murest koormatud südamele troostiks: Siin ülewel on parem!

Minu filmade ees ei ole midagi warjul, mis all sünnib. Ma olen Jumalast öö wahimeheks säetud. Mu film tungib metsa pimedusse ja terwitab waest sauna meest niisama kui kuningliku lossiperemeest. Nii kama kui inimesi on, olen mina nende ööfine saatja. Ma olen wana, väga wana! Ma nägin juba Adamit, kui ta puhta südame tunnistusega Paradiisi aias pehme samla pääl puhkas. Aga ma nägin teda ka, kui ta esimest ööd kõwa kaljukivi asema pääl, piiretatud südamega, pisarad filmas, uinus.

Ma olen Noa laewa wäikeste aknate läbi waatanud ja Joosepil wangis wõersil käinud, Taanielit lõu koerte augus trööstinud ja Setsemani aias wõitleja Õnnistegija surma higi näinud. Ja tõeste, ma saan seda tundi nägema, millal wiimane inimene sureb.

Mõnda arwata, mõtlen mina, saaks täiskuu kõnelema."

Seda olen mina ka arwanud, et ta diete tõsiselt inimeste wastu saaks rääkima. Tõdemeest wõib juba tal palest näha. Küll ta wõib juba palju näinud olla selle aja sees, mida tema taewa külles seisab, ja kui tema kõnelda tahaks, wõiks tema palju imelikust lugusid rääkida."

"Ma mõtlen ka seda, armas Otto. Ta saaks asju rääkima, mille üle terwe ilm, nagu üldakse, suu ja filmad lahti teeks, sest — tema näeb, mis salajas

siinnib. — Aga nüüd, armas poeg, astume minema. Meie õhupallõng seisab juba tõrgel taewa all ja ema kodus jaab meid ootama.

„Varsti, papa, aga enne waatan ma temale weel kord paleesse ja jooksin talle häd' ööd.“

Otto vastas weel mõned sekundid ülesse, tõstis siis oma kübarat ja hüüdis: „Häd' ööd, armas kuu! Homme näeme tõine tõist jälle!“

Inhataja.

Gessõna	1
Mullatüft	4
Uhe õunapuu esu lugu	15
I. Nooruse lugu	15
II. Kestiga	20
III. Eluots	25
Roosilill	27
Roosililli loomise lugu	29
Roosililli kübara külles	30
Roositesest pää palmitus	32
Roositene rinnal	33
Roositene ema hõlmas	34
Roositene jala all	35
Lillitene metsas kalju koopas	36
Leedripuu põesa ees	42
Wäikeste loomaste wõersil	47
Linnu puuri juures	54
I. Pesa	54
II. Saudumine	57
III. Pojad	60
Õhupallõng	62

Lõpu firjate laste wanematele.

Auustatud laste wanemad! Lubage mul lõpetuseks paar sõna eesseisaw „Laste kirja fogu“ kohta pajatada. Minu nõu oli alguses igas andes ühetaolisi lugusi pakkuda, nagu see ka esimeses andes on sündinud. Siin on mõned looduse lood räägitud, mis laste silmi, kõrwu ja südant peawad awama, et nad lahtise waimuga ja waga südamega Jumala ime töid tähele paneksiwad. Järgmistele annetes oleksiwad ühes andes jutud, tõišes sündinud lood, kolmandas ehk ennemuistsed jutud, w. ikka igas andes ise sugused, aga üks tõiše wahel ühetaolised lugemise tükid pakutud. Seda esi algust nõu olen mina kõrwale jätnud ja seile asemele nõuuks wõtnud igas üksikus andes mitmet seltsi lugusi rääkida. Selle järele saawad, kui Jumal elu ja terwist kingib, igas eestulewas andes mõned õpetlikud jutud, mõned enne muistsed jutud, mõne tähtsa mehe elu lugu, mõni tükiše ilusama ehk tähtsama Gesti ehk wõeramaa maa-kohtadest, linnadest ehk ehitustest, mõned looduse ja loomu lood, mõned laulud, salmid, mõistatused, mängud, w. korda mööda oma aset leidma. Ma arwan, seda korda saab iga üks paremaks kiitma, kui esimest. Raamatukesed saawad selle läbi küll natukene paksamad, kui esimene anne, aga „mida rohkem, seda parem.“ Hind saab wõimalikult wäikene olema.

Mõnd ise äranis soowi ja tulusat nõu wõtaw suure tänuga wastu

Tartus, Oktobril 1877.

Laste kirja fogu toimetaja

Paul Andritz, 1

Adres üle Raatmann'i raamatu poodi.

